

**STOCKHOLMS
STADSMISSION**

HEMLÖS 2012

Stockholms Stadsmissions årliga hemlöshetsrapport

Tredje årgången

Tema: EU-medborgare som lever i hemlöshet i Sverige

Innehåll

Förord

Sammanfattning

1. Hemlöshet – problemet som biter sig fast

- 1.1 Vem lever i hemlöshet?
- 1.2 Därför lever människor i hemlöshet
- 1.3 Hemlöshetens geografi

2. Politiska målsättningar och dess resultat

- 2.1 Regeringens misslyckade hemlöshetsstrategi
- 2.2 Utvecklingen av hemlöshet i Stockholm sedan 2011
- 2.3 Växande svenskt intresse för projektet "Bostad först"
- 2.4 Så arbetar Sveriges kommuner mot hemlöshet
- 2.5 Sveriges internationella åtaganden i frågor om hemlöshet
- 2.6 Hemlöshetsbekämpning i andra delar av EU
- 2.7 Detta gör Europeiska rådet och Europaparlamentet för att motverka hemlöshet

3. Hemlöshetsbekämpning – Stockholms Stadsmissions verksamhet och erfarenheter

- 3.1 Sociala verksamheter i Stockholms Stadsmissions regi
- 3.2 Stockholms Stadsmissions erfarenheter av att möta människor i hemlöshet

4. Hemlösheten växer i globaliseringens spår

- 4.1 Stockholms Stadsmissions kartläggning av hemlöshet bland EU-migranter 2012
- 4.2 Växande hemlöshet när rörligheten inte följs av ökad öppenhet
- 4.3 Politisk ovilja att ge EU-migranter tillträde till arbetsmarknaden
- 4.4 Ett halvhjärtat mottagande
- 4.5 Crossroads – en mötesplats för EU-migranter som söker arbete
- 4.6 Så upplever andra frivilligorganisationer hemlösheten bland EU-migranter
- 4.7 Återvandringskontoret i Stockholm
- 4.8 Så försöker andra EU-länder hantera hemlöshet bland EU-migranter

5. Policyrekommendationer

Referenser

Appendix 1: Grundmaterial enkät till landets stadsmissioner

Appendix 2: Grundmaterial enkät till Sveriges kommuner

Förord

Trots att Sverige är ett av världens rikaste länder lever tiotusentals människor i vårt land under mycket osäkra boendeförhållanden. Det är inte värdigt. Det är också en situation som får konsekvenser, både för den enskilda människan och för samhället.

Syftet med Stockholms Stadsmissions årliga hemlöshetsrapport är att skildra hemlösheten, ett samhällsmisslyckande som sällan får den uppmärksamhet som det förtjänar, och sammanfatta de politiska initiativ som tagits de gångna tolv månaderna i strävan att minska människors utsatthet. Hemlös 2012 är den tredje rapporten i ordningen sedan 2010. Tema i år är hemlöshet bland EU-migranter som vistas i Sverige.

När vi pratar om hemlöshet är det viktigt att komma ihåg att begreppet inbegriper betydligt fler än de som sover utomhus. Den dolda hemlösheten är också stor. Den officiella hemlöshetsstatistiken utelämnar en rad grupper, däribland utlandsfödda som vistas i Sverige och som saknar både boende och arbete: EU/EES-medborgare, tredjelandsmedborgare, papperslösa och asylsökande. Lägg till detta alla de barn och unga som lever under osäkra bostadsförhållanden men som aldrig fångas upp i Socialstyrelsens mätningar och det blir tydligt att den dolda hemlösheten i Sverige 2012 är stor.

I årets statusrapport redovisas resultaten av de undersökningar och studier om hemlöshet som genomförts det gångna året. Stockholms Stadsmission har också gjort två enkätundersökningar i egen regi som besvarats av nästan hälften av Sveriges kommuner samt de sex stadsmissioner som finns utanför Stockholm. Svaren kompletterar och fördjupar vår samlade kunskap. Intervjuer med företrädare för några av Sveriges frivilligorganisationer runt om i landet som möter EU-migranter i sina dagliga verksamheter tillför rapporten ytterligare röster och perspektiv.

I rapporten framgår med all tydlighet att hemlöshet tyvärr inte är något marginalfenomen i Sverige. Ökningen av antalet EU-migranter som i sökandet efter arbete och bostad tvingas till ett liv i hemlöshet ställer nu vår samhällsmodell inför stora prövningar.

Jag anser att det nu är dags för oss att ta ställning för ett öppet samhälle där människor från hela världen kan växa och utvecklas. Den ökade rörlighet som EU medfört måste rimligtvis mötas av bättre förutsättningar för människor att arbeta och bidra. Gör vi inte de förändringar som behövs riskerar ett parallellt samhälle för de allra svagaste att växa fram, i första hand i våra större städer.

Stockholms Stadsmission har en viktig kompletterande roll att fylla i det fortsatta arbetet för att bekämpa hemlöshet. Engagemanget från det offentliga är dock avgörande för att uppnå och upprätthålla långsiktiga lösningar.

Observationerna i årets rapport bygger i de fall litteratur- eller forskningshänvisning saknas, på organisationens egna erfarenheter. Mats Blid, fil. dr. i socialt arbete och lektor vid Mittuniversitetet, har bistått med sin sakkunskap och löpande kvalitetsgranskat rapportens innehåll.

*Marika Markovits,
Direktor Stockholms Stadsmission*

Sammanfattning

Hemlöshet är ett stort och växande problem i dagens Sverige. Det visar Hemlös 2012. Nya siffror från Stockholms stad pekar på att nästan 2 900 personer lever i hemlöshet i huvudstaden. I hela riket är antalet 34 000 personer, enligt Socialstyrelsen.

Stora delar av hemlösheten är dold. Grupper som inte fångas upp i Socialstyrelsens mätningar är bland annat EU/EES-medborgare som inte lyckats hitta arbete och bostad i Sverige, unga som rymmer hemifrån och personer som befinner sig i hemlöshet under en kortare period. Därmed osynliggörs en stor och växande grupp utsatta människor i samhället.

En av de grupper där antalet människor i hemlöshet ökat kraftigt på senare år är migranter från andra EU-länder. EU-migranterna skiljer sig från andra grupper i hemlöshet genom att de som regel är arbetsföra och socialt fungerande, utan problem med missbruk eller psykisk sjukdom. Deras främsta problem är utestängande strukturer på arbetsmarknaden.

EU-migranter som lever i hemlöshet är fortfarande i första hand en utmaning för kommunerna i och kring landets större städer. Trots att en ny enkät från Stockholms Stadsmission visar att en majoritet av landets stadsmissioner regelbundet kommer i kontakt med EU-migranter som saknar en hållbar bostadssituation, är det bara 5 procent av 137 svarande kommuner som ger motsvarande svar. Behovet av ökad kunskap är dock uppenbart. Hälften av kommunerna som besvarade enkäten vet inte om det hos dem finns EU-migranter som lever i hemlöshet.

De sociala rättigheterna för EU-migranter är mycket begränsade, vilket gör dem särskilt utsatta vid hemlöshet. De har till exempel få eller inga möjligheter att vidareutbilda sig i svenska eller få tillräckligt stöd från Arbetsförmedlingen. Tak-över-huvudet-garanti och andra sociala rättigheter gäller som regel inte för dessa personer.

Hemlöshet är ett tydligt nationellt problem och kräver nationellt ansvarstagande. I dag ligger dock frågan huvudsakligen på kommunerna, som många gånger förefaller vara dåligt rustade för att hantera sitt ansvar. 75 procent av kommunerna saknar en strategi för hur hemlöshet ska bekämpas, enligt Socialstyrelsens Öppna jämförelser som presenterades i maj 2012.

Under det senaste året har regeringen tillsatt en nationell hemlöshetssamordnare och gett länsstyrelserna ökat ansvar för att stödja kommunerna i sitt arbete. Dessa insatser är lovvärda, men sammantaget är de nationella insatserna små och sker inte inom ramen för ett systematiskt nationellt arbete mot hemlöshet. Skillnaderna i vilka rättigheter människor i hemlöshet har i olika delar av landet är fortsatt stor.

För att minska hemlösheten och underlätta den sociala situationen för människor i hemlöshet förordar Stockholms Stadsmission:

- att riksdagen fattar beslut om att alla människor som vistas i Sverige, inklusive EU-migranter, ska ha rätt till tak över huvudet vid utomhustemperaturer under +/- 0 grader Celsius.
- att regeringen öronmärker en miljard kronor till byggandet av nya kostnadseffektiva bostäder som kan skapa förutsättningar för människor från andra delar av EU att etablera sig i Sverige.
- att EU-migranter som registrerar sig på Arbetsförmedlingen i likhet med svenska arbetssökande ska föras in i den elektroniska databasen.

- att regeringen ger EU-migranter rätt att delta i Svenska för invandrare (Sfi-undervisning).
- att regeringen anslår medel till inrättandet av återvändandeprogram.
- att en fungerande bostadsgaranti införs.
- att lagskyddet mot vräkningar av barn skärps.
- att kraven från bostadsbolagen på nya hyresgäster sänks.
- att uppdraget för personligt ombud vidgas till att också inkludera människor i hemlöshet.
- att socialtjänstens handläggare i Stockholms stad får nya riktlinjer som slår fast att intentionerna i socialtjänstlagen är överordnade den interna ekonomistyrningen.
- att unga i åldrarna 18–20 år ges en tydlig rätt till försörjningsstöd under tiden de fullföljer sina gymnasiestudier i de fall familjen inte kan fullfölja sitt försörjningsansvar.

1. Hemlöshet – problemet som biter sig fast

En människa behöver inte tvunget sova utomhus eller tillbringa nätterna på härbärke för att anses leva i hemlöshet. När man pratar om hemlöshet handlar det om en rad situationer där människor stängs ute från bostads- och arbetsmarknaden. Socialstyrelsen skriver i sin senaste rapport från januari 2012 att det i Sverige finns 34 000 personer som lever i hemlöshet.¹

Fakta: Så många lever i hemlöshet i Sverige

34 000 personer. Så många har, enligt Socialstyrelsens definition, inrapporterats som hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden under mätveckan i maj 2011. I denna grupp finns personer som lever under mycket olika villkor och har olika stödbehov.

- Cirka 4 500 personer levde i akut hemlöshet, varav 280 sov ute eller i offentliga utrymmen.
- 5 600 personer vistades på institution/kategoriboende.
- 13 900 personer bodde i långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden)
- 6 800 personer hade eget ordnat, kortsiktigt boende.

Mätningen 2011 skiljer sig från tidigare kartläggningar och en direkt jämförelse av hemlöshetens omfattning mellan mätningarna 2011 och 2005 låter sig inte göras.

Så vad innebär det att leva i hemlöshet? Enligt den modell som Socialstyrelsen tillämpar sedan 2011 års kartläggning existerar fyra så kallade hemlöshetssituationer.

Situation 1: Akut hemlöshet

I den första gruppen finns de som befinner sig i akut hemlöshet. Det handlar om människor som sover på härbärgen, vandrarhem och hotell eller har andra former av tillfälliga boenden. Ett mindre antal, 250 personer, sover i offentliga utrymmen eller utomhus. Ytterligare 250 personer i denna grupp uppges sova i husvagn medan 50 personer sover i tält, allt enligt Socialstyrelsen. Nya siffror från Stockholms stad, publicerade i augusti 2012, pekar dock på att 480 personer sover utomhus, bara i Stockholm.

Situation 2: Institutionsvistelse och kategoriboende

Den andra gruppen består av personer som är intagna eller inskrivna, men som inte har någon egen bostad ordnad inför utskrivningen eller utflyttningen. Det handlar om personer som bor på antingen kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänsten, landstinget eller hos en privat vårdgivare, alternativt på HVB-hem (hem för vård eller boende) eller befinner sig inom Statens institutionsstyrelsens verksamhet, och som planeras skrivas ut inom tre månader efter mättillfället.

Situation 3: Långsiktiga boendelösningar

I den tredje gruppen finns personer som har missbruks- och beroendeproblematik och psykisk ohälsa och till följd av detta befinner sig i olika typer av institutionsboenden och kategoriboenden. I gruppen finns också personer med en boendelösning som kommunen har ordnat på grund av att personen inte får tillgång till den vanliga bostadsmarknaden. Det kan handla om en försökslägenhet, träningslägenhet eller ett socialt eller kommunalt kontrakt. Gemensamt för denna grupp är att hyresavtalet i dessa fall ofta är förenat med tillsyn eller särskilda villkor.

¹ Socialstyrelsen (2012b).

Situation 4: Eget ordnat kortsiktigt boende

I den fjärde gruppen ingår personer som bor tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar, bekanta, familj eller släktingar eller som har ett tillfälligt inneboende- eller andrahandskontrakt hos släkt, vänner eller andra privatpersoner.

Även barn eller ungdom (18 år eller yngre) lever av olika skäl under "hemlösa förhållanden" utanför familjen, vilket innebär att personen i fråga befinner sig i en gråzon mellan familjen och vård- och omsorgssystemet. Detta gäller inte barn och ungdomar (18 år eller yngre) som är placerade utanför hemmet av socialtjänsten enligt socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga (LVU).

Det finns inte någon enhetlig definition av hemlöshet. Trots att Socialstyrelsen låtit sig inspireras av den så kallade ETHOS-typologin², framtagen av den europeiska samarbetsorganisationen FEANTSA³, är det fortfarande mycket svårt att jämföra hemlöshetsnivåerna mellan olika länder. Inte heller inom EU finns någon etablerad definition av hemlöshet. Runt om i medlemsländerna finns det i stället olika definitioner som inte sällan är snävare än den svenska.⁴

Fakta: Så definieras hemlöshet enligt ETHOS

- Utan tak över huvudet (personer som helt saknar skydd och sover ute).
- Utan bostad (inrättningar för tillfälligt boende för hemlösa, härbärgen, övrigt kollektivt boende för vissa grupper, stödboende med mera).
- Osäkert boende (boende i lägenhet utan säkert andrahandskontrakt eller inneboende hos familj eller vänner på grund av bostadsbrist).
- Undermåligt boende (boende i skjul, bostad som saknar sanitetsutrymme eller är utdömd enligt nationell lagstiftning, boende i husvagn eller campingstuga som inte är avsedd för året-runt-boende samt trångboddhet).

Enligt Socialstyrelsens kartläggning fanns det i Sverige 2011 inte mindre än 34 000 personer som levde i hemlöshet. Det är en siffra som lätt leder till diskussion. Att leva i hemlöshet är nämligen för många fortfarande synonymt med att sova utomhus eller på härbärke. Den formen av extrem utsatthet har enligt Socialstyrelsens undersökningar minskat i Sverige i absoluta tal sedan mitten av 1990-talet, samtidigt som landets befolkning ökat. 1993 beräknades cirka 1 000 personer sova utomhus. 2011 var siffran 240 personer.⁵

När man i den officiella statistiken också tar med personer som inom kort ska skrivas ut från kriminalvården, saknar eget boende eller unga vuxna som bor tillfälligt och kontraktslöst hos andra, menar kritiker att bilden av hemlöshet överdrivs.

Mer sannolikt är dock att siffrorna är i underkant. Socialstyrelsens mätningar har nämligen alltid gjorts under en vecka.⁶ Det skapar osäkerhet eftersom resultatet inte säger något om hur många det finns i gruppen på årsbasis. Riskerna med mättekniken är uppenbara. Studier visar att de som lever i hemlöshet kan delas in i tre grupper beroende på tidsaspekten: temporärt, episodiskt och kroniskt hemlösa.⁷ De flesta människor som upplever hemlöshet går in och ur hemlöshet under relativt korta perioder och den grupp som är att betrakta som kroniskt hemlös är också den som blir synlig i den typ av tvärsnittsundersökningar som Socialstyrelsen genomför. Således är det de som befinner sig i långvarig hemlöshet som också framförallt syns i myndighetens mätningar, medan personer som lever i hemlöshet en kortare period inte fångas upp, till exempel minderåriga som rymmer hemifrån.

En större utmaning är emellertid att Socialstyrelsen inte ens försöker kartlägga stora grupper. I myndighetens undersökningar registreras varken utrikes födda personer som saknar permanent uppehållstillstånd eller

² European Typology of Homelessness and Housing Exclusion.

³ Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri

⁴ Buch-Getseema (2010).

⁵ I Socialstyrelsens kartläggningar mellan åren 1993-2011 är antalet personer som sover utomhus ett av få som går att jämföra över tid.

⁶ År 2011 undersöktes vecka 18, den 2-8 maj.

⁷ Lee m.fl. (2010).

ensamkommande flyktingbarn som är placerade genom socialtjänsten. EU/EES-medborgare som befinner sig i Sverige, men saknar försörjning och eget boende, ingår heller inte i Socialstyrelsens kartläggning. Barn och unga som rymmer eller kastas ut hemifrån utelämnas också och kommer enbart att synas i statistiken om de har varit i kontakt med socialtjänsten.

Bilden av hemlöshet är därför knappast överdriven. Tvärtom tyder det mesta på en omfattande dold hemlöshet i Sverige. Inte minst hemlösheten bland utlandsfödda har på senare år starkt bidragit till att hemlöshet är ett betydligt vanligare fenomen i Sverige i början av tjugohundratalet än vad de officiella mätningarna ger sken av. Till exempel verkar den akuta hemlösheten i Stockholm ha ökat i takt med att antalet EU-migranter blivit allt fler.

Det här är en utveckling som riskerar att förvärras om man från politiskt håll inte agerar. När människor från andra delar av Europa söker sig till Sverige och i stället för öppenhet möts av höga barriärer till både arbetsmarknaden och bostadsmarknaden är det inte självklart att de väljer att åka tillbaka till sina ursprungsländer. För stora grupper är det av olika skäl inget alternativ att återvända. Om inget görs för att förbättra mottagandet finns en påtaglig risk att ett parallellsamhälle växer fram i Sverige där fattigdom och utanförskap cementeras.

Fakta: Nya mätmetoder försvårar jämförelser av hemlöshet över tid

Socialstyrelsen har gjort nationella mätningar av hemlösheten i Sverige vid fyra tillfällen; 1995, 1999, 2005 samt 2011. På grund av att begreppet hemlöshet förändrats inför varje nytt mättillfälle är en total jämförelse av utvecklingen under perioden inte möjlig att genomföra.

1.1 Vem lever i hemlöshet?

Ulla Ekanders liv blev inte riktigt som hon tänkt sig. Hon hade barn, ett spännande jobb på SAS och när hon i början av 1970-talet blev erbjuden en tjänst på flygbolaget Middle East Airlines tvekade hon inte. När hon i dag tänker tillbaka på den tiden i sitt liv minns hon särskilt Beirut, en stad hon återkommande fick möjlighet att besöka när flygbolaget förlade interna kurser och utbildningar där.

När Middle East Airlines efter en tid tvingades minska personalen bestämde sig Ulla för att starta eget företag. Kort efter att Ulla slutat på Middle East Airlines öppnade hon egen resebyrå på Linnégatan i centrala Stockholm. I hela 35 år rullade verksamheten på. Kunderna strömmade till och snart blev det nödvändigt för Ulla att anlita någon som kunde hjälpa henne att sköta företagets ekonomi. Kvinnan hon anställde var mycket duktig. Alltför duktig skulle det visa sig när Ulla långt senare förstod att kvinnan lurat henne och under flera års tid smusslat undan pengar och låtit fakturor ligga obetalda.

Upptäckten kom som en chock för Ulla. Sårad, besviken och ledsen lämnade hon både butiken och sitt hus. I stället flyttade hon in i sin nu vuxna dotters lägenhet. Dottern hade nyligen valt att bosätta sig i Australien med sin familj och hellre än att säga upp hyreskontraktet kom mor och dotter överens om att Ulla kunde bo där tillsvidare.

I 14 år levde Ulla i lägenheten. Men så plötsligt en dag hörde hyresvärden Stockholmshem av sig. Avtalet skulle sägas upp med omedelbar verkan eftersom dottern bodde utomlands. Ulla, som inte hade stått som innehavare på kontraktet, stod plötsligt utan bostad.

”Jag hamnade på gatan mer eller mindre på dagen. På utsatt tid stod de där i entrén, sju-åtta personer: värden, låssmeden, socialsekreterare ...”

Utan fast tak över huvudet började hon vandra runt i Stockholm. Ulla åkte tunnelbana, buss och spelade på maskinerna i Casino Cosmopol för att hålla värmen. Efter att ha sovit hemma hos vänner och bekanta den första tiden, köpte Ulla sig efter ett par månader en gammal Volvo. I ett halvår sov hon under tjocka filter i sin bil.

Ulla Ekander är i dag 80 år gammal. Efter att ha sålt bilen bodde hon tillfälligt på Hvilan, ett akutboende i norra Stockholm. För ett par år sedan hittade hon till slut ett ledigt litet rum att hyra i Hjorthagen. Litet är onekligen rätt ord.

”En bäddsoffa och en gammal hylla är allt som får plats.”

På dagarna besöker Ulla Klaragården i centrala Stockholm. Där får hon frukost och något värmande att dricka. Vissa dagar i veckan kan hon tillbringa halva dagen i studion där hon njuter av att sitta i lugn och ro och måla.

Ullas privatekonomi är knaper. Några marginaler är inte att tala om. Ålderspensionen räcker till hyra och de dagliga utgifterna, men inte mycket mer.

”Gudskelov får vi gåvor”, säger Ulla.

Trots alla motgångar i livet har Ulla hållit modet uppe. Men hennes boendesituation är inte hållbar, allra minst för en kvinna i hennes ålder.

Ulla Ekander är inte representativ för den grupp som lever i hemlöshet i Sverige. Till skillnad från många i samma utsatta situation lider hon varken av missbruksproblem eller av psykisk ohälsa. Hon är dessutom kvinna i en grupp som domineras av män.⁸ Det gör dock inte Ullas livsöde mindre angeläget. Om något pekar hennes berättelse snarare på hur lätt det är för till synes vem som helst att drabbas av hemlöshet om det vill sig riktigt illa. Det gäller inte minst äldre personer, en grupp som Socialstyrelsen i sin senaste rapport från 2011 pekar ut som en riskgrupp. Enligt myndighetens beräkningar finns det i Sverige 1 500 hemlösa över 65 år (5 procent) som saknar en fungerande boendesituation. Än en gång är det viktigt att påpeka att den siffran inte inkluderar EU-migranter.

I Socialstyrelsens kartläggning från 2011 inrapporterades sammanlagt cirka 21 200 män (64 procent) och cirka 11 700 kvinnor (36 procent). För cirka 1 100 personer angavs inte kön. Av männen var 33 procent utrikes födda, och av kvinnorna var den andelen 39 procent.⁹ Överrepresentationen av personer från andra länder som lever i hemlöshet har på senare år ökat markant.

1.2 Därför lever människor i hemlöshet

Det finns en rad orsaker till att människor lever i hemlöshet. Ofta är det dock en kombination av strukturella och individuella faktorer.¹⁰

I den internationella litteraturen nämns olika faktorer som centrala för att förklara varför människor blir hemlösa. En grupp av faktorer är av strukturell karaktär och förklaringarna handlar bland annat om svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Personens ursprung har stor betydelse för möjligheterna att hitta boende, arbete eller rätten till försörjning från kommunen. Hemlöshet har också institutionella orsaker, till exempel hur hyreslagstiftningen och regelverket för vräkning är utformat eller hur bostadstilldelningen går till.

Hemlöshet är också ett resultat av bristande materiella resurser. Utan egna kontakter, nätverk eller grundläggande ekonomiska tillgångar kringskärs valmöjligheterna i livet och egenmakten minskar. Man kan tydligt se att både familjerelationer och andra nätverk spelar roll, till exempel för möjligheten att behålla en gemensam bostad med sin partner och för förutsättningarna att genom vänner och bekanta hitta en ny bostad. Dessutom har hemlöshet också individuella förklaringar. Ekonomi, utbildning och hälsotillstånd och eventuella missbruksproblem påverkar alla risken för hemlöshet.¹¹

Många personer som lever i hemlöshet tyngs av missbruks- och beroendeproblem, 40 procent enligt Socialstyrelsens mätning 2011.¹² Andelen med denna problematik är betydligt lägre bland utrikes födda än i gruppen som helhet (22 procent). Bland personer i akut hemlöshet samt på institution och i kategoriboende finns en högre andel personer med missbruksproblem än i övriga hemlöshetssituationer. I Socialstyrelsens mätning 2011 framgår det dessutom att problem med missbruk och beroende är dubbelt så vanligt bland män som kvinnor. Alkohol är det preparat som är vanligast (65 procent).

Psykisk ohälsa är också ett vanligt problem för många. Drygt en tredjedel (36 procent) av personerna i Socialstyrelsens mätning 2011 rapporterades lida av psykisk ohälsa. En högre andel av dessa personer bor i kategoriboenden jämfört med hela hemlöshetsgruppen. Cirka hälften av personerna med psykisk ohälsa har också missbruksproblem. Problematiken förefaller vara ungefär lika vanligt förekommande hos både män och

⁸ Enligt Socialstyrelsen (2011) ökar dock andelen kvinnor bland dem som lever i hemlöshet.

⁹ Socialstyrelsen (2012b).

¹⁰ Blid m.fl. (2008)

¹¹ Socialstyrelsen (2012b). 23.

¹² Ibid.s.33.

kvinnor. I gruppen utrikes födda är dock denna problematik mindre vanlig (28 procent). Fysisk ohälsa uppges 19 procent av dem som lever i hemlöshet lida av. Problematiken är lika vanlig hos båda könen.¹³ Däremot är andelen som har familjeproblem högre bland kvinnorna.¹⁴ Även i gruppen utrikes födda framstår problem med familjen vara vanligare, 25 procent att jämföra med 14 procent bland personer födda i Sverige.¹⁵

Bland unga vuxna som lever i hemlöshet uppges den främsta orsaken vara att de inte lyckats få bostad på den ordinarie marknaden. För cirka 40 procent angavs orsaken vara konflikt i familjen, skilsmässa eller våld i familjen. Missbruk och beroende var orsak för 25 procent av de unga vuxna.¹⁶

1.3 Hemlöshetens geografi

Hemlöshet har länge beskrivits som ett storstadsproblem. Det är förståeligt och delvis rätt. Men att göra det till en utmaning uteslutande för de större kommunerna vore fel. Hemlöshet förekommer i alla län, men problemen är olika stora.¹⁷ När Socialstyrelsen genomförde sin mätning våren 2011 rapporterade bara 10 av landets 290 kommuner att de saknade personer som levde i hemlöshet.

Stockholm

Av de 4 100 personer som enligt Socialstyrelsen levde i hemlöshet i Stockholm befann sig cirka 20 procent i akut hemlöshet, samma andel som i Göteborg. Ungefär 25 procent vistades på institution eller i kategori-boende. Det var en större andel jämfört med Göteborg och Malmö. Stockholm hade den lägsta andelen i långsiktiga boendelösningar, runt 30 procent. Av de personer som levde i hemlöshet bodde cirka 20 procent i eget ordnat kortsiktigt boende, en något högre andel än i Göteborg, men betydligt lägre än i Malmö. Andelen med psykisk eller fysisk ohälsa är större i Stockholm än i någon annan del av landet. I Stockholm fanns också en hög andel utrikes födda personer, cirka 40 procent.

Göteborg

I Göteborg beräknades 3 300 personer leva i hemlöshet när Socialstyrelsen genomförde sin kartläggning i maj 2011. Cirka 20 procent levde i akut hemlöshet. Cirka 20 procent vistades på institution eller bodde i någon form av kategori-boende, en något lägre andel än i Stockholm, men högre än i Malmö. Ungefär 35 procent bodde i långsiktiga boendelösningar. Det var en högre andel än i Stockholm, men lägre än i Malmö och övriga landet. I Göteborg fanns vid tiden för Socialstyrelsens mätningar den lägsta andelen personer i hemlöshet som bodde i eget ordnat kortsiktigt boende jämfört med de andra storstäderna och övriga landet. Göteborg hade också en mycket stor andel personer med missbruks- och beroendeproblem. Inte mindre än 50 procent uppges befinna sig i den här gruppen. Det är den största andelen i Sverige. I Göteborg fanns också en hög andel personer med psykisk ohälsa, 41 procent. 36 procent av personerna som levde i hemlöshet i Göteborg var utrikes födda. Det är en mindre andel än i både Stockholm och Malmö.

Malmö

I Malmö befann sig 17 procent av de 2 400 personer som beräknades leva i hemlöshet i akut hemlöshet. Det är en något lägre andel jämfört med de övriga storstäderna och övriga landet. Här fanns också den lägsta andelen som vistades på institution eller bodde i kategori-boende, 13 procent, jämfört med övriga landet. Det fanns däremot en betydligt högre andel personer som bodde i försökslägenheter och med sociala kontrakt i Malmö jämfört med i Stockholm och Göteborg. Tillsammans med övriga landet var andelen personer i hemlöshet som bodde i långsiktiga boendelösningar störst i Malmö, hela 44 procent. I Malmö hade en lägre andel av personerna i gruppen missbruks- och beroendeproblem samt psykisk och fysisk ohälsa. Malmö hade den högsta andelen utrikes födda personer. 52 procent av personerna som levde i hemlöshet i kommunen var inte födda i Sverige.

Övriga landet

En tydlig skillnad mellan storstäderna och övriga landet är andelen personer som levde i akut hemlöshet. 10 procent i gruppen utanför storstäderna rapporterades leva i akut hemlöshet att jämföra med cirka 20 procent i Stockholm och Göteborg. Andelen i långsiktiga boendelösningar låg på samma höga nivå som i Malmö, ungefär 44 procent. Andelen som bodde i eget ordnat kortsiktigt boende var också högre än i Stockholm, Göteborg och Malmö (23 procent). Till skillnad från storstadskommunerna var andelen utrikes födda som befann sig i hemlöshet förhållandevis låg ute i kommunerna i övriga landet. Samtidigt var andelen kvinnor i hemlöshet störst här.

¹³ Ibid. s. 33.

¹⁴ Ibid. s. 34.

¹⁵ Ibid. s. 36.

¹⁶ Ibid. s. 42.

¹⁷ I Socialstyrelsens kartläggning 2011 undersöktes erfarenheterna från landets kommuner av att hantera hemlöshet. Svarefrekvensen var god, enkäten besvarades av samtliga kommuner utom två.

2. Politiska målsättningar och dess resultat

Sedan Stockholms Stadsmissions hemlöshetsrapport "Hemlös 2011" presenterades har flera politiska initiativ på riksplanet tagits. Men trots goda avsikter kan Stockholms Stadsmission konstatera att de strukturella utmaningarna fortfarande består. En viktig förklaring till det är den politiska oviljan att se hemlöshet som en utmaning för hela samhället och ta ett nationellt ansvar för frågan.¹⁸ För att bekämpa hemlösheten i Sverige måste strukturella förändringar komma till stånd. Det måste bli lättare för människor att få in en fot på arbetsmarknaden och att få bostad. Det måste också bli lättare för människor att få hjälp med behandling av olika bakomliggande problem, i första hand missbruk och psykisk ohälsa. Då räcker inte lokal handling särskilt långt. Ett tydligt nationellt ansvarstagande är nödvändigt för att Sverige en gång för alla ska lyckas förpassa hemlösheten till historieböckerna.

Under det gångna året har flera politiska initiativ tagits på hemlöshetsområdet. Följande tillhör de viktigaste.

Nationell hemlöshetssamordnare utsedd

Michael Anefur (KD), riksdagsledamot sedan 2009, utsågs i början av december 2011 av regeringen till nationell samordnare för hemlöshet. Hans uppdrag är att stödja kommunerna i arbetet med att ta fram lokala handlingsplaner och strategier för att motverka hemlöshet. Han ska också främja ett ökat samarbete mellan socialtjänst och andra parter, däribland fastighetsägare, bostadsföretag, Kronofogdemyndigheten, hälso- och sjukvården samt Sveriges ideella organisationer. Michael Anefur ska rikta särskilt fokus på vräkningar av barnfamiljer.¹⁹

Ny miljonsatsning från regeringen

Regeringen beslutade i höstbudgeten 2011 att avsätta 8 miljoner kronor under 2012 till det fortsatta arbetet med att motverka hemlöshet och utestängning på bostadsmarknaden. Regeringen planerar att avsätta ytterligare 8 miljoner kronor under 2013 och därefter 10 miljoner kronor årligen.²⁰ Det är en mycket försiktig satsning. Som jämförelse kan nämnas Danmark som under åren 2009-2012 valde att satsa 500 miljoner danska kronor på sin hemlöshetsstrategi.

Länsstyrelserna får stöduppdrag

Länsstyrelserna ska framöver ansvara för att stödja landets kommuner i arbetet med hemlöshet. Det meddelade regeringen i slutet av januari 2012. Uppdraget innebär att länsstyrelserna i sitt arbete med att stödja kommunerna i deras planering av bostadsförsörjningen samtidigt ska analysera hur kommunerna beaktar arbetet mot hemlöshet. Länsstyrelserna ska ge kommunerna stöd och råd i planeringen med att motverka hemlöshet i synnerhet bland barnfamiljer som drabbas av vräkning. Resultatet av länsstyrelsernas uppdrag ska redovisas för socialdepartementet senast den 31 januari 2015.²¹

Öppna jämförelser av kommunernas arbete mot hemlöshet

De första resultaten av Socialstyrelsens öppna jämförelser av kommunernas arbete mot hemlöshet presenterades i slutet av maj 2012. Genom att införa öppna jämförelser mellan kommunernas verksamheter vill den nuvarande regeringen främja idéutbyte, stimulera till förändringar och öka likvärdigheten mellan landets kommuner. Åsikterna om huruvida detta är en bra metod går dock isär. Flera forskare har på senare år argumenterat för att rankingssystem i stället för att stimulera till förbättringar gör att organisationer blir mer upptagna av att hantera de risker för dåligt rykte som rankingen genererar.²²

¹⁸ En översikt av den politik och den forskning som bedrivits under den gångna tioårsperioden finns i Stockholms Stadsmissions rapport "Hemlös 2010".

¹⁹ Socialdepartementet (2011)

²⁰ Regeringen (2011)

²¹ Socialdepartementet (2012)

²² Power m.fl. (2009)

Socialstyrelsen fick tidigt i uppdrag att tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, arbeta med öppna jämförelser inom hela socialtjänsten.

2.1 Regeringens misslyckade hemlöshetsstrategi

Det återstår att se vilka resultat som regeringens nya satsningar ger. Kan en nationell samordnare leda till förbättringar i kommunernas praktiska arbete mot hemlöshet? Kommer ytterligare statliga ekonomiska resurser till hemlöshetsbekämpningen att få effekt?

Vad man redan nu kan konstatera är att regeringen inte presenterat någon ny hemlöshetsstrategi. Varför är svårt att säga, men utvärderingen av den senaste strategin var knappast uppmuntrande läsning. Det var 2007 som den borgerliga regeringen antog en samlad strategi för arbetet mot hemlöshet. Det var den första nationella strategin i Sverige i syfte att motverka hemlöshet.

Fakta: Fyra målsättningar med strategin "Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar"

- Mål 1: Alla ska vara garanterade tak över huvudet och erbjudas fortsatta samordnade insatser utifrån individuella behov.
- Mål 2: Antalet kvinnor respektive män som är intagna eller inskrivna på kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet, har stödboende eller vistas på hem för vård eller boende (HVB) och inte har ordnad bostad inför utskrivning ska minska.
- Mål 3: Inträde på den ordinarie bostadsmarknaden ska underlättas för kvinnor respektive män som befinner sig i boendetrappor, träningslägenheter eller andra former av boenden som tillhandahålls av socialtjänsten eller andra aktörer.
- Mål 4: Antalet vräkningar ska minska och inga barn ska vräkas.

Socialstyrelsen var ansvarig för att leda arbetet. Medverkade gjorde även representanter från Boverket, Kronofogden, Kriminalvården och SKL. Vid sidan av att publicera skrifter om hemlöshet och stimulera metod- och kunskapsutveckling, fördelade Socialstyrelsen under tidsperioden 2007–2009 cirka 50 miljoner kronor till olika utvecklingsprojekt i kommunerna som stödde de olika målen i regeringsstrategin. Men resultatet av hemlöshetsstrategin kan inte beskrivas som något annat än ett misslyckande. Socialhögskolan vid Lunds universitet, som fick i uppdrag av Socialstyrelsen att utvärdera hemlöshetsstrategin, kritiserade satsningen på flera punkter.

Utvärderingen byggde på en genomgång av 23 projekt i sammanlagt 16 kommuner. Granskningen visade att tio av projektsatsningarna enbart relaterade till ett av de fem uppsatta målen i regeringens hemlöshetsstrategi. Fem projekt relaterade till samtliga fyra mål, medan resterande åtta projekt relaterade till två eller tre av strategimålen. Sammanlagt var 18 av de 23 satsningarna relaterade till det fjärde målet och flertalet av dem arbetade med vräkningsförebyggande arbete bland barnfamiljer, genom aktivt uppsökande arbete, skuld- och budgetrådgivning, förebyggande ekonomisk rådgivning, systematiska samverkansformer mellan myndigheter, till exempel mellan socialtjänsten och Kronofogden eller mellan olika avdelningar inom socialtjänsten. Inget av projekten var speciellt inriktat mot ungdomsgruppen 18–21 år, inte heller mot EU/EES-medborgare, tredjelandsmedborgare eller papperslösa. Utredarna konstaterade vidare att inget av projekten handlade om den enda evidensbaserade metoden som finns tillgänglig i hemlöshetsarbetet, "Bostad först", där boende för dem som lever i hemlöshet prioriteras. Däremot ägnades stor uppmärksamhet mot vräkningsförebyggande arbete för barnfamiljer.

Utredarna konstaterade också att projekten ofta var småskaliga och hade begränsade personella och ekonomiska resurser. Ett problem ansågs vara känsligheten för organisatoriska förändringar, särskilt när de externa medlen tog slut. Projekten hade enligt utredarna kunnat ge stöd till enskilda personer, men bidrog inte till att minska hemlösheten inom kommunerna. De kommuner som arbetade med vräkningsförebyggande arbete hade enligt Kronofogdens statistik inte minskat antalet vräkningar i större omfattning än de kommuner som saknade motsvarande projekt. Kronofogdens statistik visade heller inte att hemlöshetsstrategin skulle ha minskat antalet vräkningar av barn och familjer.²³

²³ Stockholms Stadsmission (2010).

2.2 Utvecklingen av hemlöshet i Stockholm sedan 2011

Stockholms stad genomför regelbundna räkningar av antalet människor som lever i hemlöshet i kommunen. Enligt den senaste mätningen, offentliggjord i augusti 2012, lever 2 866 personer i hemlöshet i huvudstaden.²⁴ Det är en minskning med 116 personer jämfört med mätningen 2010.²⁵ Glädjande nog ser antalet hemlösa unga vuxna 20-25 år ut att minska, från 314 personer 2010 till 256 personer 2012. Tyvärr blir dem som lever i akut hemlöshet allt fler. 386 personer i mätningen 2010 har 2012 förvandlats till 480 personer. I likhet med Socialstyrelsens kartläggning ingår EU-migranter som lever i hemlöshet inte i Stockholms stads mätning.

Det senaste året har flera politiska initiativ tagits för att minska hemlösheten i Stockholm:

Stockholms stad väljer korttidsboende framför härbärge

I mars 2012 beslutade socialnämnden att göra om 20 härbärgesplatser till korttidsboende som även har öppet dagtid.²⁶ En väsentlig skillnad är att ett korttidsboende inte har stängt under dagtid. De akutboenden som berörs är Grimman på Södermalm, där tio av 28 platser gjordes om till korttidsboende i april, och Hvilan i Vasastaden, ett akutboende för kvinnor, där förändringen träder i kraft i oktober. Boende på Grimman är en grupp med en komplex problembild. Västberga lågtröskelboende, ett stödboende med drogtolerans med 69 platser som startade vintern 2009/2010, har angetts som förebild för förändringen.

Stockholms Stadsmission, som gjort om sina egna natthärbärgen till dygnet runt-verksamheter, välkomnar stadens initiativ. Härbärgen kommer även i framtiden behövas för människor i akut behov av en tillfällig sovplats. I dag har dock härbärgen utvecklats till permanenta boenden för människor i hemlöshet, som natt efter natt tvingas köa för en plats. Långvarigt boende på härbärge skapar destruktiva livsmönster och förstärker utanförskapet i samhället för den enskilde.

Vinterhärbärge för EU-medborgare i hemlöshet

I månadsskiftet september-oktober 2012 inledde Stockholms Stadsmission tillsammans med Frälsningsarmén och Stockholms stad projektet "Vinternatt". Syftet är att ge nattlig logi åt en del av alla de EU-medborgare som saknar tak över huvudet. Antalet platser kommer dock att vara relativt begränsat, cirka 60 stycken. Stockholms Stadsmission och Frälsningsarmén står för den praktiska verksamheten medan Stockholms stad tillhandahåller lokal och står för kostnaden för denna.

Stockholms Stadsmission är mycket positiv till satsningen. Projektet är ett första steg i strävan att garantera alla människor som vintertid vistas i staden en plats att sova.

Ny hemlöshetsutredare utsedd

I början av 2012 utsåg Stockholms stad Marie Nordfeldt, docent i kulturgeografi vid Ersta-Sköndal högskola, till hemlöshetsutredare. Uppdraget består i att tillsammans med socialförvaltningen arbeta fram en strategi för hur staden ska arbeta med hemlöshet, däribland EU-migranter som lever i hemlöshet. Arbetet påbörjades efter sommaren 2012 och resultatet ska presenteras i början av 2013.

Stockholms Stadsmission välkomnar initiativet och ser fram emot att aktivt arbeta tillsammans med stadens nya hemlöshetsutredare. Det finns dock frågetecken, både vad gäller stadens ambitioner att följa utredarens förslag och i vilken utsträckning utredaren kan föreslå reformer som förutsätter handling från nationellt håll.

Mer resurser till "Bostad först"

Projektet "Bostad först" i Stockholm, där individer i hemlöshet erbjuds en fast bostad utan krav på drogfrihet, har till Stockholms Stadsmission stora glädje utökats. Under våren 2012 ökade antalet platser från 17 till 30. I mitten av september 2012 hade 24 personer ett boende. "Bostad först" har visat sig framgångsrikt vid tidigare försök, bland annat i USA. Utvärderingar där visar att fördelarna är flera. Bland annat ökar chansen till en framgångsrik rehabilitering genom att man kan koncentrera resurser till de personer som har störst behov.

2.3 Växande svenskt intresse för projektet "Bostad först"

Tanken med "Bostad först", eller "Housing first" som metoden kallas efter internationell förebild, är att ett tryggt boende gör det lättare att ta itu med problem som missbruk, skulder, försummade barn och arbetslöshet. Idén, som introducerades i en artikel 2006 av Mats Blid och Arne Gerdner och vidareutvecklades mer praktiskt av Socialhögskolan vid Lunds universitet några år senare, prövas just nu praktiskt på flera håll runt

²⁴ Stockholms stad (2012c).

²⁵ År 2012 undersöktes dygnet 18-19 april.

²⁶ Stockholms stad (2012a)

om i Sverige. Två kommuner, Stockholm och Helsingborg, driver pilotprojekt medan Göteborgs stad driver ett projekt som till stora delar inspirerats av "Bostad först".

I Stockholm är projektet ett samarbete mellan stadens socialtjänst, Svenska Bostäder AB, Stockholms Stadsmission och Lunds universitet. Fyra stadsdelsnämnder är engagerade: Spånga-Tensta, Hässelby Vällingby, Skarpnäck och Skärholmen. Målgruppen för "Bostad först" är personer som i dag inte kvalificerar sig för träningslägenhet, till exempel till följd av pågående missbruk. Lägenheterna är spridda i Svenska Bostäders bestånd. Ett krav på de boende är att de accepterar att träffa en stödperson minst en gång i veckan. Stockholms Stadsmission erbjuder också vägledarstöd som är frivilligt, individanpassat och tillgängligt dygnet runt. Stockholms stad bedömer att projektet hittills varit framgångsrikt.²⁷ Enligt fil. dr. Mats Blid, som ingår i projektets utvärderingsgrupp, har "Bostad först" i Stockholm dock inte bidragit till att minska missbruket bland de boende.

I Helsingborg är "Bostad först" ett samarbetsprojekt mellan kommunens socialförvaltning, Helsingborgshem och Kärnfastigheter. Sammanlagt har projektet 13 lägenheter. Även i Helsingborg betraktas verksamheten, som pågått sedan 2011, som lyckad. Enligt en uppföljning i mars 2012 bodde 80 procent av de boende kvar utan anmärkingar.²⁸

På senare tid har fler kommuner visat intresse för "Bostad först". Uppsala kommun bestämde sig i maj 2012 för att inleda ett ettårigt pilotprojekt med fem lägenheter.²⁹ I juni 2012 meddelade även Ängelholms kommun att en modifierad variant av modellen kommer att prövas.

Även i Göteborg har kommunen valt en variant av "Bostad först". Till skillnad från projekten i Stockholm och Helsingborg har deltagarna dock enbart fått andrahandskontrakt, till skillnad från i Stockholm där andrahandskontrakt enbart erbjuds de första nio månaderna. "Bostad som grund" omfattar drygt 20 personer som tidigare levit i hemlöshet.

2.4 Så arbetar Sveriges kommuner mot hemlöshet

Den borgerliga regeringen bestämde för några år sedan att fler jämförelser mellan landets kommuner skulle vara ett sätt att öka kvaliteten i den svenska hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Sveriges Kommuner och Landsting, Socialstyrelsen, Vårdföretagarna, Famna och socialdepartementet tog därför 2006 initiativ till att redovisa hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet under samlingsnamnet Öppna jämförelser. I maj 2012 publicerade Socialstyrelsen de första öppna jämförelserna mellan kommunerna om hur arbetet mot hemlöshet bedrivs.³⁰

Resultatet visade att en överväldigande majoritet, 75 procent, av kommunerna vid undersökningstillfället saknade en strategi för hur hemlöshet i kommunen ska bekämpas. I Stockholms län hade bara 38 procent av de svarande kommunerna och stadsdelsnämnderna i Stockholms stad en skriftlig plan. I de små kommunerna uppgav 7 procent att de hade en strategi. Flera kommuner påtalade dock att de arbetade med att ta fram en övergripande plan och rutiner.

Socialstyrelsens undersökning visade även att 39 procent av kommunerna hade en aktuell, skriftlig och på ledningsnivå beslutad rutin för att förhindra vräkning bland barnfamiljer. I landets små kommuner, med mindre än 10 000 invånare, var siffran 18 procent.

Enligt undersökningen hade 38 procent av kommunerna aktuella rutiner för hur extern samverkan med bostadsbolag och hyresvärdar både på övergripande och på individuell nivå ska ske. I de små kommunerna fanns sådana rutiner bara i 15 procent av fallen.

Socialstyrelsens Öppna jämförelser visade också att många kommuner saknar rutiner för att förhindra att barn blir vräkta. Sex av tio kommuner saknade enligt undersökningen en aktuell, skriftlig och på ledningsnivå beslutad rutin för hur socialtjänsten ska förhindra att barnfamiljer vräks. Men jämförelserna visade också på stora variationer. I Blekinge län hade 80 procent av de svarande kommunerna rutiner, medan ingen kommun i Jämtlands län svarade att de hade någon sådan rutin.

Den vanligaste insatsen i kommunerna är att personer i hemlöshet erbjuds andrahandskontrakt eller så kall-

²⁷ Stockholms stad (2012b).

²⁸ Helsingborgs kommun (2012).

²⁹ Uppsala kommun (2012).

³⁰ Socialstyrelsen (2012a)

lade sociala kontrakt. Det senare innebär att kommunerna hyr ut lägenheten men går i borgen för hyran gentemot fastighetsägaren. Denna boendeinsats förekommer i mer än varannan kommun i Sverige.³¹ Övriga typer av boendeinsatser i kommunerna är vårdboenden, kategoriboenden, träningslägenheter samt olika former av mer akuta och kortsiktiga lösningar, till exempel lågtröskelboenden och härbärgen.³² Enligt Mats Blid är dessa mer eller mindre temporära boendeinsatser dock problematiska eftersom de resulterar i att människor i behov av stöd flyttas runt utan att permanenta lösningar uppnås.

2.5 Sveriges internationella åtaganden i frågor om hemlöshet

Det är inte bara svensk lagstiftning som påverkar arbetet mot hemlöshet. Sverige har genom åren gjort flera åtaganden inom ramen för EU-samarbetet och internationellt som i allra högsta grad påverkar vilka rättigheter svenska medborgare och människor från andra länder som vistas i landet har. I det fortsatta arbetet för att motverka hemlöshet i Sverige är det därför viktigt att följa de initiativ som tas på europeisk och internationell nivå.

Sverige har till exempel ratificerat flera FN-konventioner om barn och ungdomars rättigheter som påverkar förhållandena i Sverige. I artikel 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har de länder som ratificerat konventionen skyldighet att tillförsäkra "rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor." Enligt artikel 12 i konventionen har var och en rätt till bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter ska staten tillförsäkra varje barn utan undantag vissa rättigheter, däribland rätten att förvärva ett medborgarskap, rätten till bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa, rätten till utbildning och rätten till social trygghet och stöd i utvecklingen samt rätten att göra sin röst hörd i sammanhang som berör barnet. Bestämmelser som ska tillgodose barnets bästa har införts i svensk lagstiftning, till exempel i socialtjänstlagen, föräldrabalken och utlänningslagen.

Den 1 december 2010 godkände den svenska regeringen "Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige".³³ Strategin innehåller en rad principer för att stärka de rättigheter som tillförsäkras enligt barnkonventionen. I strategin framhålls att kommuner och landsting har ansvaret för verksamheter som har med barns levnadsvillkor och deras rättigheter att göra och att det behövs samverka och bättre styrning för att uppnå målen.

2.6 Hemlöshetsbekämpning i andra delar av EU

Att motverka hemlöshet är utmaning i hela EU. I likhet med den svenska regeringens nationella hemlöshetsstrategi har flera länder på senare år utarbetat mer långsiktiga strategier och planer för att förhindra, motverka och hantera hemlöshet. Sådana planer har tagits fram i till exempel Norge, Danmark, Finland, Irland, Storbritannien, Nederländerna och Portugal.³⁴

Gemensamt för många av strategierna är inriktningen på förebyggande insatser. Det kan handla om arbete för att förhindra vräkningar, insatser för att ge människor stöd i boendet eller att hjälpa personer som frisläppts från fängelse eller institution att hitta ett fungerande boende.

Idén om "Bostad först" har fått fäste även i andra länder än i Sverige. Flera av de länder som tagit fram strategier för att motverka hemlöshet har inspirerats av tanken om att ett permanent, tryggt boende är en förutsättning för att människor ska kunna leva ett gott liv. Till exempel har modellen "Bostad först" omsatts i praktiken på flera håll, dock med stora inbördes skillnader i utformning.³⁵ Eftersom bostadsmarknaden, välfärdssystemen och gruppen som lever i hemlöshet skiljer sig åt mellan olika länder är förutsättningarna för att erbjuda tak över huvud mycket olika i de olika länderna.

Rätten till bostad är ett ämne som sedan ett par år tillbaka diskuteras allt oftare runt om i Europa och i EU. Diskussionen har på senare tid delvis skiftat fokus, från att ha handlat om en lagstadgad rätt till bostad till att i ökad utsträckning handla om hur det ska bli enklare att omsätta lagar och regler till verklighet.

³¹ Bild (2006).

³² Ibid.

³³ Sveriges regering (2010).

³⁴ FEANTSA (2012).

³⁵ McNaughton & Atherton (2011).

2.7 Detta gör Europeiska rådet och Europaparlamentet för att motverka hemlöshet

Trots att hemlöshet är en utmaning som berör flera traditionellt nationella politikområden – arbetsmarknads- politik, bostadspolitik och socialpolitik – pågår ett arbete inom ramen för EU-samarbetet för att påverka för- hållandena för personer som lever i hemlöshet i de enskilda medlemsländerna. Arbetet sker på flera olika nivåer och i olika forum.

När EU:s regerings- och statschefer träffades den 17 juni 2010 för att anta planen "Europa 2020" bekräftade man att en av EU:s fem överordnade mål är att främja social delaktighet i EU, framför allt genom fattigdoms- minskning. Samtidigt tillades att det fortsatt är medlemsländerna själva som fastställer sina nationella mål utifrån sina omständigheter och övriga prioriteringar.³⁶ Ett icke-förpliktigande uttalande dessvärre med andra ord. Det har dock tack och lov inte hindrat de europeiska institutionerna från att försöka driva på för en för- ändring.

Processen inom EU för att hantera hemlöshetsproblematiken kallas för den öppna samordningsmetoden, Open Method of Coordination (OMC). Det innebär att EU samordnar och uppmuntrar medlemsländer till åtgär- der på hemmaplan. Genom att använda gemensamma mätinstrument och indikatorer och så kallade policy- slutsatser är tanken att medlemsländerna ska lära av varandras insatser mot till exempel social utestängning.

I Sveriges senaste rapport från 2009 framgår det att regeringen hade fyra centrala politiska mål för perioden 2008–2010 för att bekämpa fattigdom och social utestängning, målsättningar som i viss utsträckning var desamma som under perioden 2006–2008:

- Förbättra möjligheterna till social inkludering för äldre
- Minska utestängningen av ungdomar
- Minska sjukfrånvaron
- Stärka särskilt utsatta grupper

Den fortsatta prioriteringen att stärka särskilt utsatta grupper innebar bland annat ökat stöd till människor med missbruksproblem och deras familjer samt fortsatt satsning på den tidigare prioriteringen att bekämpa hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.³⁷

Även Europaparlamentet har de senaste åren på olika sätt uppmärksammat hemlöshet som en angelägen politisk utmaning för EU och dess medlemsländer. I september 2011 antog församlingen en resolution skriven av Pervenche Berès och Karima Delli för utskottet för sysselsättning och sociala frågor där man efterlyste en EU-strategi för att motverka hemlöshet.³⁸

Kort därefter skrev organisationen FEANTSA tillsammans med en rad frivilligorganisationer på Europainivå ett gemensamt brev till EU-kommissionären László Andor, ansvarig för sysselsättning, socialpolitik och inklude- ring, och Koos Richelle, chef på biståndsorganisationen EuropeAid. I brevet bad man dem att driva på för att EU-kommissionen skulle ansluta sig till arbetet med att utforma en hemlöshetsstrategi för EU.³⁹

I september 2010 antog Europaparlamentet med blocköverskridande stöd en skriftlig deklARATION där flera ledamöter, däribland Britta Thomsen, som representerar de danska Socialdemokraterna i Europaparlamentet, efterlyser en EU-strategi för att motverka hemlöshet.⁴⁰

³⁶ Europeiska rådet (2010).

³⁷ Sveriges regering (2009).

³⁸ Berès & Delli (2011).

³⁹ Beers, Horemans, Renoux m fl (2011).

⁴⁰ Thomsen, Lynne, Figueiredo, Delli & Proasiewicz, Jacek (2011).

3. Hemlöshetsbekämpning – Stockholms Stadsmission och dess erfarenheter

Stockholms Stadsmission kommer i sin verksamhet i kontakt med människor med olika utmaningar och behov av stöd i livet. Vid sidan av alla de män och kvinnor som lever i hemlöshet eller lider av missbruk, hjälper organisationen också barn och ungdomar som saknar vuxenstöd. Stockholms Stadsmission möter också barnfamiljer i kris, ensamstående mammor som inte får vardagsekonomin att gå ihop, unga vuxna som är i behov av terapi, unga föräldrar som behöver stöd och råd samt äldre som lever i ensamhet och social isolering.

Fakta: Det här är Stockholms Stadsmission

Stockholms Stadsmission är en ideell förening som funnits sedan mitten av 1800-talet. Verksamheten finansieras med gåvomedel från enskilda givare, företag, församlingar, fonder och stiftelser, bidrag från stat, kommun och landsting samt intäkter från våra sociala företag. Målsättningen är att komplettera statens och kommunernas insatser för dem som lever i utsatthet i samhället.

Verksamheten består av tre delar:

- Den sociala verksamheten består av ett tjugotal självständiga enheter som driver verksamhet för barn och unga, familjer, vuxna och äldre i utsatthet.
- Sociala företag inkluderar ett antal second hand-butiker och Grillska Husets konferens och festvåning, café och restaurang samt bageri och brödbod.
- Skolverksamheten består av folkhögskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, komvux, yrkeshögskola och Kanalenskolan.

3.1 Sociala verksamheter i Stockholms Stadsmissions regi

Klaragården

Det här är en dagverksamhet för kvinnor som lever i missbruk och hemlöshet. Verksamheten arbetar för att lindra akut nöd genom att erbjuda mat, dusch- och tvättmöjligheter, samt att ge kvinnorna mod och möjlighet att på sikt själva förändra sin livssituation. Klaragården erbjuder aktivitetsgrupper för att uppmuntra till positiva förändringsprocesser samt möjlighet till ombud som hjälper deltagaren i kontakten med myndigheter och instanser, på deltagarens uppdrag.

Stadsmissionens Center

Centret består av en dagverksamhet för vuxna i akut hemlöshet, en ombudsverksamhet och Nattjouren. Dagverksamheten tillgodoser akuta behov såsom mat, sovplats, rena kläder, dusch- och tvättmöjligheter samt gemenskap. Ombudsverksamheten stöttar deltagarna i processen att förändra sina livssituationer och hjälper dem att få sina rättigheter tillgodosedda i kontakt med myndigheter och instanser. Nattjouren är en uppsökande verksamhet som under kvällar och nätter skapar relation med människor i utsatthet och hemlöshet och som befinner sig på stadens gator. Nattjouren hjälper till med information, stöd och assistans för att till exempel uppsöka vård eller komma in på ett akutboende.

Crossroads

För att möta behoven hos den växande gruppen EU-migranter i hemlöshet öppnades Crossroads råd- och stödcenter den 1 mars 2011. Verksamheten syftar till att motverka social och ekonomisk utestängning bland EU-migranter som lever i fattigdom, hemlöshet och/eller arbetslöshet i Stockholm. Crossroads erbjuder mat,

dusch- och tvättmöjligheter, värme och vila, samt även råd och mer långsiktigt stöd som till exempel förmedling av kontakt med myndigheter, individuell vägledning och kurser i bland annat svenska och datakunskap. Crossroads är ett samarbete mellan Stockholms Stadsmission, Arbetsförmedlingen, Frälsningsarmén och Stockholms stad. Läs mer om Crossroads verksamhet i kapitel 4.

Bostället

Det här är ett boende med stöd för människor som lever i hemlöshet. Genom stöd och vägledning får varje deltagare hjälp att bygga upp det externa nätverk han eller hon behöver för att förändra sin livssituation. Detta görs genom tre olika boendeformer: Akut dygnet runt-boende, stödboende och träningslägenheter.

Bostad först

Projektet, som startade i augusti 2010 och pågår i tre år, är ett metodutvecklingsprojekt i samverkan mellan Stockholms Stadsmission, socialtjänsten i Stockholms stad, Svenska Bostäder AB och Lunds universitet. Idén är att människor som lever i akut hemlöshet i första hand behöver ett lägenhetskontrakt, därefter individuellt anpassade stödinsatser. Läs mer om Bostad först i kapitel 2.

Norrtulls planeringshem

Det här är ett korttidsboende för män från 20 år som lever i hemlöshet med en bakgrund i missbruk och/eller psykisk ohälsa. Norrtulls planeringshem är första steget efter en kortare eller längre tid av hemlöshet. Uppdraget är att skapa förutsättningar, planera och genomföra insatser för att deltagaren ska komma vidare till varaktigt boende och långsiktig behandling. Verksamheten drivs på entreprenad av Stockholms Stadsmission på uppdrag av Stockholms stad.

Räcksta stödboende

Ett boende som erbjuder stöd för människor från 20 år som lever i hemlöshet med en bakgrund i missbruk och/eller psykisk ohälsa och har ett långvarigt utanförskap. Uppdraget är att skapa förutsättningar och genomföra insatser för att deltagare ska komma vidare till eget boende.

Räcksta referensboende

Räcksta referensboende är ett drogfritt dygnet-runt-boende där de boende ofta har kommit längre i förändringsprocessen än på Räcksta stödboende. Uppdraget är att stötta de boende och vara referens för en kommande egen lägenhet. Både Räcksta stödboende och referensboende drivs på entreprenad av Stockholms Stadsmission på uppdrag av Stockholms stad.

Bällsta boende

Målgruppen för Bällsta boende är EU-migranter som befinner sig i Stockholm för att söka jobb, men inte innefattas av de sociala skyddsnäten i staden. Bällsta boende ger möjlighet till ett subventionerat boende och är en viktig referens som ökar chanserna till att hitta en egen bostad. Under sin vistelse får de boende hjälp, stöd och tips på hur man kan gå till väga för att hitta lägenhet i Stockholm. Verksamheten har plats för 26 boende.

Personligt ombud

Syftet med personliga ombud är att stödja personer som är över 20 år, lever i hemlöshet, har en psykisk funktionsnedsättning och har anknytning till Stockholms stads Enheten för hemlösa eller saknar stadsdelstillhörighet. Ombuden arbetar på klientens uppdrag för att varje klient ska få sina rättigheter tillgodosedda och kan till exempel ge råd och stöd i kontakten med myndigheter. Ombuden granskar även kritiskt samhällets insatser för människor med psykiska funktionsnedsättningar och påtalar systemfel.

Äldreverksamheten

Stockholms Stadsmissions äldreverksamhet ger ensamma äldre en möjlighet att delta i olika aktivitetsgrupper, hembesök och seniorkollo under vår och sommar på Stenfasta gästhem i Sörmland. Äldreverksamheten och Stenfasta ger äldre, oavsett ekonomi, möjlighet att bryta ensamhet och isolering. Stockholms Stadsmission har med tiden sett ett behov av hjälp för äldre med situationer som de upplever som svåra att hantera, till exempel i kontakt med olika myndigheter.

Källan – Fisksätra Råd- och stödcenter

Ett samarbete mellan Stockholms Stadsmission, Svenska kyrkan i Nacka, Muslimernas förening i Nacka och S:t Konrads katolska församling. Källan vänder sig till människor med skiftande bakgrund och religion som vill ha hjälp och vägledning att orientera sig i det svenska samhället. Källan ska främja social öppenhet, förändra attityder i samhället och motverka segregation. Verksamheten erbjuder samtalsstöd och praktisk hjälp i kontakten med myndigheter, vårdinrättningar och organisationer.

Bullkyrkan

Stockholms Stadsmissions kyrka i Gamla stan går under namnet Bullkyrkan. Här firas olika gudstjänster och i samband med dem serveras frukost eller en enkel middag. Många av besökarna lever i hemlöshet och kommer till Bullkyrkan för att söka gemenskap. Hemlöshet handlar både om en yttre och om en inre hemlöshet. Båda dessa aspekter möts i och genom Bullkyrkans verksamhet.

Träningsboende för unga

En bondeform som ger unga vuxna möjlighet att ta ett eget ansvar kombinerat med vägledning och coachning. Målgruppen är unga vuxna, 16–23 år, som av någon anledning inte kan bo kvar i sina naturliga nätverk, har flyttat ut från institution eller är ensamkommande flyktingungdomar. Målet med träningsboendet är att ungdomarna ska uppnå den sociala och emotionella kapacitet som krävs för att skapa bärande relationer och klara ett eget boende.

Blixtjobb

Startades i slutet av 2011 som ett pilotprojekt och erbjuder människor i hemlöshet som står långt ifrån arbetsmarknaden tillfälligt avlönat arbete från dag till dag under handledning. Blixtjobb vänder sig främst till deltagare i Stockholm Stadsmissions sociala verksamheter som lever i hemlöshet och som på grund av missbruk är utestängda från den ordinarie arbetsmarknaden.

3.2 Stockholms Stadsmissions erfarenheter av att möta människor i hemlöshet

Varje dag möter Stockholm Stadsmission, genom sina många utbildningar och sociala verksamheter, cirka 1 000 personer. Det är människor med skiftande bakgrund, utmaningar och behov. De som lever sina liv i hemlöshet är inga undantag. Under det gångna året sedan "Hemlös 2011" presenterades har Stockholm Stadsmission identifierat flera tendenser, utmaningar och brister i det arbete som Stockholms stad och de statliga myndigheterna utför för att motverka hemlöshet. De observationer som görs i detta avsnitt bygger på erfarenheter som Stockholm Stadsmissions medarbetare gjort under det gångna året.

Fler EU-migranter lever i hemlöshet i Stockholm

Stockholms Stadsmission märker att antalet utländska medborgare i akut hemlöshet blir allt fler. Det är en utveckling som pågått under flera års tid. EU/EES-medborgare utan uppehållsrätt, tredjelandsmedborgare och papperslösa som lever i hemlöshet är kategorier av människor som tyvärr upplevs öka i antal. Det här är människor som står utanför de offentliga stödsystemen och som hittills inte formellt har omfattats av Stockholms stads tak-över-huvudet-garanti.⁴¹ Många tvingas sova utomhus, något som Stockholm Stadsmission aldrig kan acceptera. Alla människor har ett värde, oavsett ursprung, och Sverige bär ett humanitärt ansvar för att de som kommer hit i jakten på en ny framtid inte far illa.

Utländska medborgare i hemlöshet trillar mellan stolarna

Stockholms Stadsmission har som ombud för utlandsfödda personer i hemlöshet i flera fall på senare år upplevt ett mycket dåligt bemötande från enskilda myndighetspersoners sida. Orsaken tycks vara antingen språkförbistring eller bristande förståelse för kulturella skillnader. Det finns ett mycket stort behov av ombud som kan bistå personer med utländsk bakgrund i deras kontakt med myndigheter och hjälpa till med praktiska uppgifter, till exempel att fylla i blanketter och ordna nödvändiga intyg.

Allt fler unga i hemlöshet

Stockholms Stadsmission har under de senaste två åren sett en ökning av antalet unga som lever i hemlöshet. Det handlar om unga som söker sig till akutboenden eller som ännu inte begärt hjälp från det offentliga. Till Stockholm Stadsmissions verksamheter för utsatta unga vuxna kommer unga som rymt hemifrån eller blivit utkastade. Men det finns också unga som sover hos vänner, på nattbussen eller i stolar på Arlandas terminaler. Därutöver finns det unga som går in i sexuella relationer med äldre män i utbyte mot husrum.

⁴¹ Regeringen och Miljöpartiet enades i juni 2012 om att ge papperslösa viss tillgång till offentligfinansierad vård. Enligt överenskommelsen kommer gömda och papperslösa barn få rätt till samma vård som andra barn i Sverige. Vuxna papperslösa, personer som aldrig sökt tillstånd om att få bo i Sverige och de som lever gömda efter utvisningsbeslut, får rätt till samma vård som asylsökande har. Det innefattar subventionerad mödravård som inte kan anstå och annan akutvård. Reglerna är tänkta att träda ikraft sommaren 2013.

När hemlöshet förekommer bland barn och unga är det i nästan samtliga fall ett resultat av andra problem i den unga personens familjesituation. Inte desto mindre blir hemlösheten ett akut problem som måste lösas när det väl uppstår. Många av de barn och unga i hemlöshet som Stockholms Stadsmission möter upplever höga trösklar för att få stöd från det offentliga. Det är till exempel svårt för socialtjänsten att snabbt tillgodose ungas behov av tak över huvudet. Trots att det finns en bred samsyn om att nuvarande härbärgen och andra akuta lösningar som riktar sig till vuxna personer inte är lämpliga för unga förekommer det, visar Stockholms Stadsmissions erfarenheter, att unga i hemlöshet hänvisas till härbärgen och andra akutboenden för vuxna.

Hemlöshet kan också påverka förutsättningarna för unga att studera. Därmed riskerar situationen att få betydligt mer långsiktiga konsekvenser i den unga personens fortsatta liv. Stockholms Stadsmission har upplevt att det förekommer att unga i åldern 18–20 år, som lever i hemlöshet, i praktiken utestängs från fortsatta gymnasiestudier. Hur kommunens regler för ekonomiskt bistånd är utformade är avgörande. För att ha rätt till försörjningsstöd av Stockholms stad måste en person nämligen stå till arbetsmarknadens förfogande. Det gäller även personer äldre än 18 år som inte slutfört sina gymnasiestudier. Men enligt socialtjänstens praxis ska unga som ännu inte fyllt 20 år och som fortfarande går i skolan försörjas av sina föräldrar. Det innebär att en ung människa som inte har en fungerande boendesituation och som ännu inte slutfört sina gymnasiestudier måste välja att lämna skolan för att i stället söka arbete för att ha rätt till ekonomiskt stöd. Enligt Stockholms Stadsmissions erfarenhet är det ovanligt att socialtjänsten i Stockholms stad gör undantag från den här regeln.

Ekonomistyrning på bekostnad av sociala hänsynstaganden

Det är inte bara personer med utländsk bakgrund som lever i hemlöshet i Sverige som har svårigheter att komma till tals. Stockholms Stadsmission möter allt fler människor som borde ha rätt till stöd och hjälp från det offentliga, men som bollas mellan olika myndigheter, främst Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och den kommunala socialtjänsten. Stockholms Stadsmissions personal upplever också en brist på flexibilitet från myndigheternas sida som sannolikt hänger ihop med en ökad press på handläggarna att hålla den egna budgeten. När fler söker hjälp betyder det inte att verksamheterna får mer pengar. Det leder till mer restriktiva bedömningar, och billigare insatser. Ekonomistyrningen inom socialtjänsten tycks ha förstärkts ytterligare på senare år. Stockholms Stadsmissions erfarenhet är att det har inneburit att budgetramar i högre utsträckning styr vilka lösningar och insatser som är möjliga för människor i hemlöshet, snarare än den enskilda människans behov och rättigheter enligt socialtjänstlagen. Socialtjänstlagen anger att varje kommun har ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialtjänstens budgetramar bör därför inte vara avgörande för vilken hjälp som är möjlig att ge.

Krav på motivation och förändringsvilja leder fel

Stockholms Stadsmission upplever att socialtjänstens handläggare arbetar utifrån riktlinjer om att insatser för personer som uppvisar hög grad av motivation och egen förändringskraft ska prioriteras framför andra. Det är dock ett val med allvarliga konsekvenser, vilket inte minst blir tydligt i frågor om boende. Ett beslut från en handläggare om att en person ska få en plats på ett lågtröskelboende i en eller två månader kan efter perioden följas upp och utvärderas i syfte att se om personen i fråga uppvisat tillräcklig motivation och vilja att förändra sin livssituation. Med "motivation" och "förändringsvilja" avses ofta att personen går med på att delta i behandling för sitt missbruk och på så sätt kvalificerar sig för ett drogfritt boende. Om handläggaren bedömer att personen inte uppvisar tillräcklig förändringsvilja för att motivera ytterligare satsningar kan platsen på lågtröskelboendet försvinna, vilket innebär att personen i stället tvingas söka sig till natthärbärge. Erfarenheten är att osäkerheten och oron som detta skapar hos människor i hemlöshet motverkar ett mer långsiktigt arbete för att bryta långvariga mönster. Arbets sättet riskerar därmed att motverka syftet med hemlöshetspolitiken.

4. Hemlösheten växer i globaliseringens spår

Under den senaste femårsperioden har hemlösheten i Sverige delvis skiftat utseende. I landets större kommuner är utvecklingen mest påtaglig. På de stora gågatorna i Stockholm, Göteborg och Malmö syns numera utlandsfödda människor som sover utmed husväggarna eller frågar förbigående om de kan avvara en slant till mat eller husrum. I landets mindre kommuner har skiftet inte varit lika tydligt, även om det på många platser utanför storstadsregionerna skett en förändring.

Men hur många EU-migranter som lever i hemlöshet i Sverige är mycket svårt att sätta en siffra på. Faktum är att ingen egentligen hittills haft en särskilt bra uppfattning om hur situationen ser ut. När Socialstyrelsen genomför sina regelbundna kartläggningar utelämnas EU-migranter till exempel helt, trots att det med största sannolikhet är den grupp i hemlöshet som växer allra snabbast. Regeringen gav i april 2012 Socialstyrelsen i uppdrag att som ett komplement till den nationella hemlöshetskartläggningen ta fram kunskap om hur hemlösheten ser ut bland utrikes födda personer som inte har permanent uppehållstillstånd i Sverige. Det är första gången det händer. Resultatet av arbetet ska rapporteras till Socialdepartementet senast den 31 maj 2013.

4.1 Stockholms Stadsmissions kartläggning av hemlöshet bland EU-migranter 2012

För att fördjupa kunskapen om situationen genomförde Stockholms Stadsmission våren 2012 två enkätundersökningar. Landets kommuner och de sex fristående stadsmissioner som finns utanför Stockholm ombads att besvara en enkät om hemlöshet bland EU-migranter.

Metod

Stockholms Stadsmission skickade ut två enkätundersökningar under perioden maj–juli 2012. Sammanlagt besvarades kommunenkäten av 137 av landets 290 kommuner, vilket ger en svarsfrekvens på 47,2 procent. Enkäten samt en unik spårbar länk till svarsformuläret distribuerades per epost till respektive kommunstyrelse. Inkomna svar kontrollerades sedan gentemot IP-adressregistret.

Samtliga sex stadsmissioner utanför Stockholm besvarade organisationsenkäten (Göteborgs Stadsmission, Kalmar Stadsmission, Linköpings Stadsmission, Skåne Stadsmission, Uppsala Stadsmission och Västerås Stadsmission). Även organisationsenkäten distribuerades per epost.

Frågeställningar, svarsalternativ samt resultaten av de två enkätundersökningarna finns redovisade i appendix 1-2.

Resultatet av undersökningarna tyder på stora erfarenhetsskillnader i landet och på ett osäkert kunskapsläge om hemlösheten bland EU/EES-medborgare.

Bristande kunskap i kommunerna om EU-migranter i hemlöshet

Bara sju av 137 kommuner (5 procent) uppgav att det hos dem fanns EU-migranter som lever i hemlöshet: Botkyrka, Gislaved, Malmö, Norrköping, Nyköping, Osby och Östersund. Knappt 52 procent svarade dock nej på frågan. Det resultatet stämmer väl överens med tidigare studier som tyder på att hemlöshet bland EU-migranter hittills i första hand har varit en utmaning för storstadskommunerna.

Enkäten pekar också på en omfattande osäkerhet om situationen som sådan. Nästan 47 procent av de 137 kommunerna uppgav att de inte visste om det inom kommunens gränser fanns EU-migranter som levde i hemlöshet. Vad den höga andelen vet ej-svar beror på är utifrån enkätsvaren svårt att säga. Resultatet skulle kunna tolkas som att många kommuner saknar en fungerande uppsökandeverksamhet, men även ses som en bekräftelse på att hemlösheten inte känner några kommungränser och att människor förhållandevis snabbt kan byta vistelseort.

Stadsmissioner möter regelbundet EU-migranter i hemlöshet

Fem av sex stadsmissioner uppgav i enkäten att de dagligen kommer i kontakt med EU-migranter i hemlöshet. Omfattningen varierar dock, från några få individer i Västerås och Kalmar till ett 50-tal individer varje dag i Göteborg. Stadsmissionerna i Göteborg, Skåne och Uppsala upplevde att det hade skett en ökning av antalet EU-migranter i deras verksamhetsområde under de senaste tolv månaderna. Papperslösa och asylsökande är också en grupp som samtliga stadsmissioner utom den i Västerås uppger att man möter i sina verksamheter. Utmaningen varierar dock. Medan kontakten är begränsad i Kalmar rapporterade Uppsala Stadsmission en stor ökning och berättade att mycket arbete läggs på att ordna sovplatser och upprätta myndighetskontakter.

Både stadsmissioner och kommuner hjälper personer som frivilligt vill återvända

Samtliga stadsmissioner utom de i Linköping och Västerås hade under de senaste tolv månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter att frivilligt återvända till sitt ursprungsland. Stödet varierade, från erbjudande om ekonomisk hjälp, motivationssamtal och stödsamtal till hjälp att kontakta myndigheter eller ambassad. Skåne Stadsmission rapporterade att man hjälpt tio personer. Bland kommunerna var det bara 8 procent som uppgav att de gett stöd.

Majoritet av stadsmissionerna positiva till statligt finansierade återvändandeprogram

Fyra av sex stadsmissioner tycker att stödet som svenska kommuner ger till EU-migranter i hemlöshet är otillräckligt. Lika många av stadsmissionerna ställer sig positiva till statligt finansierade program där EU-migranter i hemlöshet får stöd och hjälp med att återvända till sitt hemland. Ingen stadsmission svarade nej på frågan om det fanns ett behov av ett sådant program.

Bland kommunerna fick förslaget stöd av drygt 11 procent. 16 procent svarade nej, medan övriga kommuner svarade att de inte vet.

Behov av fler informationssatsningar

Samtidigt som flera kommuner och stadsmissioner ser ett behov av stöd till frivilligt återvändande, uppger flera av de svarande att det finns ett behov av ökad information till människor runt om i Europa som överväger att resa till Sverige för att leta arbete och bostad. I de öppna svaren efterlystes också förtydliganden om vilka rättigheter som gruppen EU-migranter har, bland annat i förhållande till socialtjänstlagen.

Fakta: Utlandsfödda i hemlöshet i Sverige

- **EU/EES-medborgare:** Personer med medborgarskap i något av EU:s 27 medlemsländer eller Island, Liechtenstein och Norge samt Schweiz har, till skillnad från människor från andra länder, rätt att vistas i Sverige utan uppehållstillstånd till följd av reglerna om fri rörlighet.
- **Tredjelandsmedborgare:** Personer som är medborgare i ett land utanför EU/EES. De har inte automatiskt rätt att bosätta sig och arbeta i EU utan måste ansöka om uppehållstillstånd. För vissa tredjelandsmedborgare, exempelvis EU-medborgares familjemedlemmar och studenter, finns speciella regler. Tredjelandsmedborgare som bott i ett EU-land under fem år kan få status som så kallad varaktigt bosatt. Det ger möjligheter att flytta till andra EU-länder.
- **Papperslösa:** Personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige eller blir kvar i landet efter att giltighets tiden för deras visum eller uppehållstillstånd har gått ut. Statslösa medborgare räknas inte hit, och inte heller fattiga EU/EES-medborgare. Tillförlitlig statistik över antal saknas, men uppskattningar redovisade av Socialstyrelsen tyder på 10 000–50 000 personer.
- **Flyktingar:** Personer som har välgrundade skäl att vara rädda för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning, kön, sexuell läggning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp.
- **Asylsökande:** Personer som tagit sig till Sverige och ansöker om skydd i landet, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord. Eftersom Sverige har skrivit under FN:s flyktingkonvention ska landet pröva varje persons ansökan om asyl. Sverige ska ge asyl, uppehållstillstånd, till en person om denne är flykting enligt konventionen eller är alternativt skyddsbehövande. Sverige omfattas också av EU:s gemensamma regler.

4.2 Växande hemlöshet när rörligheten inte följs av ökad öppenhet

Det finns flera förklaringar till att utlandsföddas andel bland dem som lever i hemlöshet i Sverige ser ut att öka. Inte minst beror utvecklingen på förändringar i vår omvärld. Från Europas fattigare delar söker sig allt fler till länderna i norr i jakt på arbete, bostad och en bättre framtid för sig och sin familj. Den växande andelen utlandsfödda som lever i hemlöshet beror också på händelser utanför Europa och som en konsekvens av detta vistas i Sverige i dag även tredjelandsmedborgare och så kallade papperslösa, personer som saknar giltiga identitetshandlingar.

EU-migranter som lever i hemlöshet är inte ett unikt fenomen för Sverige. I alla EU-länder uppstår problem när viljan till ökad rörlighet för medborgarna mellan medlemsländerna möter nationella regelverk, främst på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Resultatet av denna utveckling är i dag synbar i alla större städer i Europa, inte bara i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Grunden för den ökade mobiliteten inom EU är Rörlighetsdirektivet som är en del av EU-rätten.⁴² I förhållande till statens ansvar för medborgarna är det en lagstiftning som i vissa fall sträcker sig längre än den svenska socialtjänstlagen, men som också i flera stycken är svårtydd och inte sällan beroende av prövning i domstol och praxis. När EU-minister Birgitta Ohlsson besökte Crossroads i mitten av augusti 2012 gjorde Frälsningsarmén och Stockholms Stadsmission gemensam sak och krävde att EU-migranter skulle få tillgång till sjukvård, plats på akuthärbärge samt tillträde till den rörliga arbetsmarknaden.

Utgångspunkten är att det enbart är EU/EES-medborgares vistelser som sträcker sig längre än tre månader i ett annat EU/EES-land som regleras. Det gör det svårt för myndigheter och frivilligorganisationer att skaffa sig en bild av närvaron av EU-migranter vid ett visst givet tillfälle, än mindre hur många som lever i hemlöshet.

Till skillnad från arbetstagare och egenföretagare behöver EU/EES-medborgare som anses vara arbetsökande dessutom inte registrera sig hos Migrationsverket. Migrationsverket kommer alltså vanligtvis inte i kontakt med de här människorna under deras vistelse i Sverige. Detta skapar flera utmaningar, inte minst när de svenska kommunernas socialtjänster ska informera sig om personens status. En möjlighet för EU/EES-medborgare som i mötet med den kommunala socialtjänsten uppmanas styrka sin status som arbetsökande, är att registrera sig som arbetsökande hos arbetsförmedlingen och aktivt söka arbete. I vanliga fall krävs svenskt personnummer eller ett så kallat samordningsnummer från Skatteverket för att kunna bli registrerad. EU/EES-medborgare som söker arbete kan dock skriva in sig manuellt. Då räcker det att personen kan uppvisa giltigt id eller pass.

I teorin innebär detta att arbetsökande EU/EES-medborgarna kan få tillgång till svenska för invandrare, Sfi. I praktiken kan emellertid rätten till faktiskt stöd från socialtjänsten begränsas till akutinsatser om personen i fråga bedöms befinna sig i Sverige endast tillfälligt. Enligt etablerad praxis inom socialtjänsten kan det till exempel handla om hjälp med resekostnader till hemlandet.⁴³ Den arbetsökande EU-migranten får därför förlita sig på att hitta en arbetsgivare som är beredd att erbjuda arbete trots att personen saknar både svenskt personnummer och samordningsnummer.

Till skillnad från övriga inskrivna är EU/EES-medborgare utan svenskt personnummer eller samordningsnummer dessutom inte sökbara i Arbetsförmedlingens databas. Detta ger utländska arbetsökanden ett betydligt sämre utgångsläge i sökandet efter lediga tjänster. Därtill osynliggörs de när svenska arbetsgivare söker igenom förmedlingens register i jakten på kvalificerad arbetskraft. I årets hemlöshetsrapport har Stockholms Stadsmission identifierat denna strukturella diskriminering som ett av de hinder som snarast måste avlägsnas.

4.3 Politisk ovilja att ge EU-migranter tillträde till arbetsmarknaden

I många länder inom EU fanns det tidigt en rädsla för att de ökade möjligheterna till gränsöverskridande rörlighet skulle kunna missbrukas och att något som har kallats "social turism" skulle utvecklas. Det vill säga att fattiga flyttar från ett EU-land till ett annat land utan någon fast sysselsättning för att utnyttja mottagarlandets välfärdssystem. Frågan har under årens lopp fått stor uppmärksamhet i pressen. Vissa länder har i stor skala utvisat romer som inte kunnat försörja sig, vilket har lett till omfattande debatt. Även i Sverige har politiker uttryckt en oro över social turism.

⁴² Europeiska unionens officiella tidning (2004).

⁴³ Socialstyrelsen (2008).

Men som framgår i kapitel 1 saknar EU/EES-medborgare i hemlöshet i många fall den problematik som ofta utmärker svenska medborgare som lever i hemlöshet. Till skillnad från svenskar i hemlöshet har EU/EES-medborgare ofta varit vid god hälsa och haft en uttalad vilja att arbeta när de kom till Sverige första gången. Utmärkande för EU-migranterna är snarare fattigdomen. Valet att bryta upp från hemlandet har ofta både ekonomiska och sociala orsaker. Männena, för EU-migranterna är i en överväldigande majoritet av fallen män, söker sig bort från arbetslöshet till Sverige i jakten på arbete och en möjlighet att skapa sig en framtid. Detta faktum betraktas i vissa politiska läger runt om i Europa inte som en möjlighet utan främst som ett potentiellt hot mot inhemska arbetstagares arbetstillfällen.

Fakta: EU/EES-medborgares rättigheter i Sverige

- EU/EES-medborgare kan arbeta upp till tre månader i landet utan att ansöka om arbets- eller uppehållstillstånd eller registrera sig hos Migrationsverket. Blir vistelsen i Sverige längre än tre månader är personen dock skyldig att registrera sig hos Migrationsverket. Under vissa förutsättningar har man möjlighet att stanna längre än tre månader utan registrering. Speciella villkor gäller för invånarna i de nordiska länderna.
- EU/EES-medborgare har rätt till den vård som behövs på grund av olycka, akut sjukdom eller liknande. Medborgare i andra EU-länder har rätt till vård på samma villkor som svenska medborgare och betalar till exempel samma patientavgifter om de kan styrka sitt EU-medborgarskap.
- EU/EES-medborgare utan svenskt personnummer eller samordningsnummer kan registrera sig hos Arbetsförmedlingen. Registreringen är dock manuell vilket innebär att personen inte är sökbar i Arbetsförmedlingens elektroniska databas.

4.4 Ett halvhjärtat mottagande

En av dem som kommit till Sverige det senaste året heter Stefan. När han lämnade sitt hemland Ungern i mars 2012 hade han ingen aning om att han bara några veckor senare skulle stå utan bostad i Sverige. Bilresan till Sverige var tänkt som semester.

"Jag älskar att fotografera", säger Stefan på enkel engelska och berättar att hans mål var att besöka Stockholm som turist och ta bilder av bland annat det kungliga slottet.

Planerna slogs dock överända när han på väg genom Sverige blev rånad på hela sin reskassa i närheten av Jönköping. Utan pengar till mat och bensin fortsatte han den kortare resan norrut till Stockholm. Där bor han nu i sin bil på en parkeringsplats i Huddinge. Någon familj att förlita sig på har han egentligen inte. Han är skild sedan flera år tillbaka och sina tre vuxna söner Gábor, Tomaz och Istvan har han bara stundtals kontakt med.

"De har sina egna liv", säger Stefan och slår ut med armarna.

Stefan har varit i kontakt med den ungerska ambassaden i Stockholm och blivit erbjuden en flygbiljett hem till Budapest. Men Stefan tvekar och har hittills tackat nej.

"Vad ska jag då göra med min bil? Dessutom är Stockholm mycket säkrare. Jag känner mig inte trygg i Budapest längre."

Shaun, som inte vill framträda med sitt fulla namn, befinner sig i en liknande situation som Stefan. Visserligen är han både yngre och kan enklare göra sig förstådd eftersom han kommer från Storbritannien. Dessutom är han kraftigt byggd och borde inte ha några svårigheter att klara av ett arbete inom till exempel byggindustrin. Men i likhet med Stefan från Ungern saknar han både arbete och bostad. Dessutom börjar tilltron till en ljusare framtid tryta.

"När jag kom till Sverige och Stockholm sommaren 2011 fick jag till en början bra kontakt med handläggaren på arbetsförmedlingen. Hon skickade mig flera platsannonser och jag kontaktade samtliga. Men från alla fick jag samma besked: Vi söker inte utomnordiska medarbetare just nu."

Shaun suckar och tittar ner i bordet. Han berättar att det tär på psyket att inte få arbeta. På senare tid har han börjat fundera över möjligheten att ta sig till Norge. Ryktet säger att det ska finnas arbetstillfällen i Oslo.

"Hur lång tid tar det att åka dit?", frågar han.

4.5 Crossroads – en mötesplats för EU-migranter som söker arbete

Stefan från Ungern och Shaun från Storbritannien passar inte in i den gängse bilden av människor som lever i hemlöshet. Stefan är välklädd och arbetade länge som tjänsteman på ett företag i Budapest. Shaun var tidigare gift och hans vuxna dotter går snart ut skolan hemma i norra England. Båda två vill jobba, men får inte. Istället lever de numera i hemlöshet i Stockholm. På förmiddagarna beger de sig till dagcentret Crossroads för att få något att äta och dricka. Där finns dessutom både tvättmaskin och torktumlare som besökarna får låna.

Idén till Crossroads har funnits länge. Under flera års tid märkte Stockholms Stadsmission genom sina sociala verksamheter att gruppen EU/EES-medborgare och tredjelandsmedborgare som levde i hemlöshet i staden blev allt större. Tillsammans med Frälsningsarmén, Föreningen Ny Gemenskap, Läkare i Världen och Röda Korset bestämde man sig för att försöka göra något åt problemet. Med finansiering från Stockholms stad och Europeiska socialfonden kunde Crossroads 2010 öppna dörrarna. Verksamheten har kontinuerligt utvecklats sedan starten och i dag ger man genom rådgivning och stöd en välkommen hjälp i EU-migranternas vardag.

Fakta: Majoriteten av besökarna på Crossroads är män

- Projekt EU-medborgare, som är namnet på det stödberättigade projektet, pågår mellan 2010 och 2013. Projektet finansieras av både EU och de svenska medverkande aktörerna. 40 procent av medlen kommer från Europeiska socialfonden och 60 procent från de svenska parterna. En betydande del av den svenska finansieringen kommer från Stockholms stad.
- 93 procent av deltagarna är män, 7 procent kvinnor.

Crossroads är inrymt i rivningslokaler på Nordenflychtsvägen på Kungsholmen i Stockholm. Arto Moksunen, enhetschef som länge arbetade i stadens kommunala förvaltning, berättar att många av Crossroads besökare har sökt sig till Sverige med förhoppningen att det ska finnas både bostad och arbete här.

”De här människorna söker arbete i vilken form som helst. De flesta är män i åldrarna 21–46 år. Ofta är de väl förberedda och i ryggsäcken har de sitt CV, ibland översatt till flera olika språk. Socialhjälp är det sista de vill ha”, säger Arto Moksunen.

Sedan starten 2010 har fler än 2 000 personer besökt Crossroads. Verksamheten håller öppet på förmiddagarna mellan klockan 08.00 och 12.00. Här kan besökarna äta frukost, dricka en kopp kaffe och träffa andra i samma situation. På eftermiddagarna finns det möjlighet att boka personliga möten med någon av de fem vägledarna. Det kan handla om alltifrån hjälp med att kontakta arbetsförmedlingen, Skatteverket och socialtjänsten till att ringa till hemlandets ambassad i Stockholm. Ibland vill besökarna bara ha någon att prata med.

Crossroads erbjuder diskussionsgrupper. Dessutom finns en ganska omfattande kursverksamhet med kurser i ibland annat svenska, engelska, hur man söker arbete och matlagning.

Sju personer är sammanlagt anställda på Crossroads. Tillsammans behärskar de elva språk, en nödvändighet då många av besökarna inte kan engelska. Därutöver tillkommer fler än 190 volontärer, däribland lärare som ansvarar för de olika kurspassen.

Nybyggeranda

De flesta EU-migranter som kommer till Crossroads saknar den problematik som många svenskar i hemlöshet har. Få lider av psykisk ohälsa eller missbruk. Arto Moksunen säger att det har varit försvinnande få som uppvisat sådana problem, kanske en handfull av flera tusen besökare. I stället är en stor del av personerna i gruppen både arbetsvilliga och har lång yrkeserfarenhet. 70 procent har yrkesutbildning från sitt hemland. Hela 15 procent är akademiker med erfarenhet främst från it, bank och handel.

”Den typiska personen är 30–40 år, har yrkesutbildning, många yrkesår i bagaget, ofta som byggarbetare eller hantverkare. Ofta har han jobbat i flera andra länder innan han kom till Sverige. Inte sällan bor familjen kvar i hemlandet. Det är väldigt starka människor”, säger Arto Moksunen.

Sedan finanskrisen har rörligheten ute i Europa tilltagit. Längre dominerade besökare från Rumänien och Polen, men sedan ett par år tillbaka har man sett en ökning från Nordafrika. Många av dem som kommer

arbetade fram tills den ekonomiska lågkonjunkturen slog till i Spanien, Frankrike och Italien. Utvecklingen är påtaglig i Sverige, men även i Danmark rapporteras om en ökad tillströmning. Många har stora förhoppningar om att hitta arbete i de nordiska länderna.

Medan möjligheten till frivilligt återvändande sannolikt skulle vara ett sätt att hjälpa en del av EU-migranterna, är det ofta inget alternativ för unga arbetsvilliga män från södra Europa. Arto Moksunen pratar till och med om en nybyggaranda i gruppen. Hemlöshet till trots, att vända hemåt är inte något alternativ för de flesta.

”Det är rena Amerikamentaliteten. Återvänder de lär första frågan från hustrun vara varför de kommer hem tomhänta. Sedan förekommer det också att människor har skulder i hemlandet som de måste tjäna ihop till innan de kan återvända”.

EU/EES-medborgarna kan skriva in sig på Arbetsförmedlingen. Handläggningen är dock manuell, vilket innebär att de aldrig blir upptäckta av potentiella arbetsgivare eftersom de då heller inte finns med i sökdatasen. Dessutom saknar de tillgång till handledning och de olika aktiviteter som erbjuds. Att på egen hand söka arbete är heller inte det lättaste. Annonserna i Arbetsförmedlingens platsbank är sällan på engelska.

För att kringgå Arbetsförmedlingens strukturer har Crossroads vid flera tillfällen anordnat rekryteringsdagar med arbetsgivare på plats. Det händer också att enskilda arbetsgivare på egen hand tar kontakt med Crossroads. De flesta arbetsgivare kräver kunskaper i svenska, men det finns också gott om arbetsledare som talar både ryska och polska. Pratar de arbetssökande åtminstone engelska brukar det lösa sig.

Men trots att många EU-migranter både vill och sannolikt skulle kunna arbeta om de fick möjlighet står vissa närmare arbetsmarknaden än andra. Bland den romska gruppen som kommer till Crossroads kan uppskattningsvis 30–40 procent varken läsa eller skriva. Skulle de stanna i Sverige vore egen försörjning sannolikt inte aktuellt under lång tid. I stället skulle de, i likhet med många flyktingar, behöva sätta sig i skolbänken i vuxen ålder.

Enligt Arto Moksunen gjorde skillnaden mellan besökarnas utbildningsnivå att många romer länge hellre sökte sig till andra ställen i Stockholm. Till exempel har Frälsningsarmén tagit emot många romer, bland annat dem som bor i sina bilar under Västerbron. Under våren och sommaren 2012 noterades dock en kraftig ökning av antalet romer som sökte sig till Crossroads lokaler. Vissa dagar kunde det handla om 40-45 personer, vilket Arto Moksunen tror beror på flera riktade informationskampanjer samt att Crossroads har rumänskspråkig personal.

Till skillnad från flera andra verksamheter har Crossroads få deltagare med missbruksproblem. De EU-migranter som har olika typer av missbruksproblem tenderar att i stället söka sig till Convictus Vantör, Frälsningsarmén på Kammakargatan och Convictus Bryggan på Roslagsgatan, enligt Arto Moksunen.

”De vill inte komma hit. De missbrukar för mycket, det syns på dem, och då vill de ogärna vara tillsammans med andra EU-migranter som saknar sådana problem.”

Även kvinnorna är i minoritet på Crossroads. Många av dem besöker hellre Klaragården, Stockholms Stadsmissions verksamhet för kvinnor.

EU-migranterna fortsätter välja Sverige

Trots att EU-migranternas utbildnings- och yrkesbakgrund varierar delar de erfarenheten av att leva i hemlöshet. För de allra flesta har det inneburit en livsomvälvande förändring. Bara 8 procent av Crossroads besökare levde i hemlöshet i sitt hemland, enligt Crossroads egna besökarundersökningar.

Arto Moksunen räknar med att det just nu befinner sig några hundra EU-migranter i Stockholm. Tillförlitlig statistik saknas. Av dessa sover ungefär 30 procent utomhus, enligt Crossroads egna siffror. Arto Moksunen tror dock att andelen är ännu större i verkligheten.

En redan stor grupp människor som lever i samhällets utkanter kan mycket väl snabbt flerdubblas. Arto Moksunen utesluter inte att ytterligare ett tusental personer kan välja att söka sig till Sverige under de närmaste åren. Särskilt om krisen och arbetslösheten i södra Europa skulle förvärras.

Det skulle förvärra hemlösheten ytterligare. En redan besvärlig situation skulle bli än svårare att uthärda för dem som är utsatta. Vintertid skulle läget med största sannolikhet bli akut. När det var som kallast utomhus vintern 2012 vistades inte mindre än 160 personer på Crossroads på dagarna.

Ett sätt att minska den akuta hemlösheten bland EU-migranter som diskuteras är möjligheten att hjälpa personer som lever i hemlöshet att frivilligt återvända till sitt hemland. Arto Moksunen känner till Stockholms stads återvandringskontor och bedömer att hjälp och stöd att återvända och försöka skapa en ny livssituation i hemlandet skulle vara ett alternativ för en del.

”Man skulle åtminstone kunna hjälpa personer att tillfälligt åka hem, för att de inte ska tillbringa de kalla vintrarna i Sverige”, funderar han.

Så kan Crossroads vidareutvecklas

Sedan starten 2010 har Crossroads fyllt ett tomrum och blivit en mötesplats för européer som många gånger trots både yrkeskunnande och arbetslivserfarenhet får kalla handen på den svenska arbetsmarknaden. Projektet, som är unikt i sitt slag i Norden, har inspirerat. I bland annat Göteborg har den lokala stadsmissionen planer på att starta en egen motsvarighet till Crossroads.⁴⁴

Arto Moksunen hoppas att verksamheten i Stockholm får fortsatt finansiering av staden och EU efter 2013. Projektet behöver dock ges bättre förutsättningar. Det behöver inte handla om att mer pengar skjuts till. Till exempel borde arbetssökande EU-migranter i likhet med alla andra bli inskrivna i Arbetsförmedlingens databas. Dessutom vore det bra om Arbetsförmedlingen regelbundet gjorde egna besök på Crossroads alternativt lät en handläggare arbeta på Crossroads en del av sin arbetstid. Det skulle undanröja problem med språkförbistring och förbättra chanserna för besökarna att hitta arbete.

4.6 Så upplever andra frivilligorganisationer hemlösheten bland EU-migranter

Det är inte bara Stockholms Stadsmission som dagligen möter EU-migranter i hemlöshet. Flera frivilligorganisationer, både i Stockholm och i övriga landet, kommer regelbundet i kontakt med utlandsfödda personer i behov av stöd och tak över huvudet.

Frälsningsarmén

Frälsningsarmén möter regelbundet EU-migranter, främst i Stockholm, Göteborg och i Malmö. Merparten av dem som lever i hemlöshet förefaller dock finnas i Stockholm. På organisationens sociala center på Långholmsgatan vistas dagtid enligt uppgift ett 50-tal EU-migranter. Leif Öberg, som är utvecklingschef på Frälsningsarmén, beräknar att man i Stockholm sammanlagt kommer i kontakt med ett hundratal EU-migranter varje dag.

Frälsningsarmén har också verksamhet på nätterna. I vintras öppnades ett temporärt boende i de befintliga lokalerna på Långholmsgatan. Login var enkel och bestod i stort sett enbart av madrasser på ett golv. Det var de låga vintertemperaturerna i början av 2012 som gjorde att Frälsningsarmén kände sig tvungen att upprätta ett akutboende. Målgruppen var EU-migranter i hemlöshet och merparten av de 25 personer som sov på boendet på Långholmsgatan var från andra länder än Sverige. Akutboendet höll öppet till april 2012 och försöket ska nu utvärderas internt.

Frälsningsarmén upplever att antalet EU-migranter som lever i hemlöshet i Stockholm har ökat. EU-migranter är numera den huvudsakliga besöksgruppen. Frälsningsarmén har en anställd som kan göra sig förstörd på romani, men hoppas kunna rekrytera en person från Rumänien som kan tala språket flytande och som känner till situationen i landet.

Enligt Leif Öberg har många som kommer till Sverige en förhoppning om att åtminstone få det bättre. Det är dessvärre i de flesta fall falska förespeglningar. Samtidigt ska man vara medveten om att livet i Sverige, trots hemlöshet, i vissa avseenden kan vara att föredra framför den misär som ibland råder i hemlandet.

Frälsningsarmén anser att Sverige måste säkerställa ett humanitärt mottagande. När det är rejält kallt på vintern borde tak-över-huvudet-garantin gälla alla som vistas i Sverige, anser organisationen. Man vill också att Crossroads tillskjuts mer resurser. Verksamheten skulle kunna fungera som en förebild för resten av landet för hur samverkan mellan offentligt och ideellt kan ordnas, anser Frälsningsarmén.

Ny Gemenskap

Ny Gemenskap, vars sociala verksamhet på Kammakargatan i centrala Stockholm har öppet tisdag–söndag varje vecka, besöks i snitt av 150–200 personer per dag. Under 2011 räknade man till sammanlagt 57 000 besök. Enligt Anna Malmqvist, platschef på Ny Gemenskap, är cirka 30 procent av besökarna en vanlig dag EU-migranter. På helgerna är andelen 50 procent.

⁴⁴ Gelotte (2012).

Det finns åtta sängplatser på Kammakargatan som är betalda av kommunen och avsedda för personer med missbruksproblem som godkänts för ett program för planerat boende. Det finns ytterligare 12 sovplatser som övriga besökare, däribland EU-migranterna, kan nyttja. Konkurrensen om platserna är hård. När lokalerna öppnar på morgonen står det alltid en grupp och väntar på gården.

De som inte får sovplats inomhus sover utomhus, i tält, under broar eller på Centralstationen. Enligt Anna Malmqvist förekommer det också att människor vandrar runt i staden på nätterna, försöker värma sig på 7-Eleven eller McDonalds, eller så åker de runt med nattbussarna eller på t-banan. Många söker sig till buss-terminalen i centrala Stockholm.

Till skillnad från Crossroads tar Ny Gemenskap emot många av de EU-migranter som saknar utbildning, en del kan varken läsa eller skriva, eller som lider av olika missbruk.

Anna Malmqvist jobbade tidigare i Härnösand och tror att det skulle finnas betydligt bättre förutsättningar att göra mer riktade åtgärder för EU-migranter i de mindre kommunerna. EU-migranterna skulle dessutom sannolikt trivas bättre i lite mindre samhällen. Stockholm är en tuff stad, samtidigt som den anonymitet som finns där också lockar många.

Återvändandeprogram på frivillig grund kan fungera, enligt Anna Malmqvist. Men man bör vara medveten om att många av dem som tagit sig till Sverige gjort stora uppoffringar på vägen. En del flyr dessutom sina hemländer och vill under inga omständigheter resa tillbaka.

Hela Människan

Hela Människan kommer genom de så kallade Ria-verksamheterna i kontakt med många utsatta människor varje dag. Sammanlagt finns organisationen representerad på 60–65 platser i landet, främst i små och medelstora kommuner. Enligt Börje Carlsson, projektledare för Hela Människan i Jönköping, handlar det dock sällan om EU-migranter. Många är i stället etablerade i Sverige och har ett långvarigt missbruk.

Men även asylsökande och personer med permanent uppehållstillstånd söker sig till Ria. Många av dem med utländsk bakgrund saknar både sysselsättning och en hållbar bostadssituation. Social isolering är en realitet för stora grupper. Bland besökarna märks även fattigpensionärer och papperslösa. Någon statistik finns dock inte tillgänglig.

Besökarna på Ria har möjlighet att träffa verksamhetens personal, men kommer också för att träffa andra i liknande livssituation. Det går att få mat, hjälp med att tvätta kläder, duscha och kanske även extrastöd för att kontakta olika myndigheter. Börje Carlsson säger att Hela Människan varje år delar ut 12 000 matkassar till behövande.

Svenska kyrkan

I Svenska kyrkans verksamheter förekommer väldigt många möten med flyktingar, asylsökanden och även papperslösa. Men bilden ser olika ut på olika platser. Besöken av utlandsfödda, bland annat EU-migranter från Kosovo, är vanligast i de större kommunerna Malmö, Landskrona och i viss mån Lund.

Enligt Lena Strömberg-Larsson, stiftsdiakon i Lunds stift, har inslaget av framför allt romer ökat i Skåne på senare år. Många i personalen har blivit väldigt tagna av de livsöden de stöter på. Lena Strömberg-Larsson har själv besökt flera transitboenden och träffat familjer, ofta med små barn, som vandrat runt i hela Europa.

Sedan 1,5 år har Svenska kyrkan regelbundna träffar med Gränspolisens. En av de frågor som diskuteras är hur ett ordnat frivilligt återvändande kan organiseras. Lena Strömberg-Larsson berättar att Gränspolisens har frågat om personal från Svenska kyrkan skulle vara beredd att följa med på sådana återvändanderesor. Det här är ett ganska nytt synsätt, berättar Lena Strömberg-Larsson, som tycker att det på senare tid har skett en förskjutning från att försöka gömma papperslösa till att i stället försöka arbeta för att hitta alternativ till ett djupt utanförskap i Sverige. Enligt Lena Strömberg-Larsson har den svenska migrationsdebatten länge saknat en seriös diskussion om hur människor som på frivillig basis vill också ska kunna återvända till sitt ursprungsland.

Både stat och landets kommuner måste bli betydligt bättre på att se det civila samhället och frivilligorganisationerna som viktiga resurser.

Svenska kyrkan i södra Sverige kommer ofta i kontakt med ensamkommande flyktingbarn, bland annat i Örkeljunga. Där erbjuder man både svenskundervisning och olika sociala verksamheter.

Convictus

Till Convictus Bryggan Vantör kommer varje dag drygt 100 personer. Ungefär 10–15 procent av gästerna är EU-migranter, säger Dino Gerdin som är föreståndare för verksamheten. I likhet med andra organisationer har man under en längre tid noterat en snabb ökning av den här gruppen, även om andelen EU-migranter var som störst för ett par år sedan. På Convictus Bryggan Vantör, som ligger i Högdalens centrum i södra Stockholm, tillgodser man besökarnas basbehov. Där finns toaletter, dusch, tvättmöjligheter och matservering. Dessutom bedrivs flera olika projekt för att åstadkomma en varaktig förändring i besökarnas livssituation. Regelbundna samarbeten finns bland annat med Svenska kyrkan, Gatujuristerna och stadens socialtjänst.

Enligt Dino Gerdin kommer många EU-migranter till Sverige på jakt efter jobb och egen försörjning. Många riskerar dock att tidigt hamna i missbruk. För Dino Gerdin är det uppenbart att hemlösheten bland EU-migranter kommer att bestå så länge den fria rörligheten i EU inte kombineras med ett fungerande mottagande. Dessutom måste sjukvården bli bättre.

Mer stöd till frivilligt återvändande skulle säkert hjälpa en del personer till en bättre situation, tror Dino Gerdin. Samtidigt upplever en del att det skulle vara en skam att resa hem.

Citykyrkan

För tredje vintern i rad öppnade S:ta Clara kyrka 2012 sina portar nattetid. Projektet Nattöppen kyrka, ett samarbete mellan bland andra Citykyrkan och S:ta Clara kyrka, var ett sätt att möta en utveckling där allt fler EU-medborgare hamnade i hemlöshet. Sedan starten har behovet bara fortsatt att växa, enligt Claes Frankner, pastor med ansvar för den sociala verksamheten samt Nattöppen kyrka. Mellan 15 och 20 personer har varje natt under perioden 1 november–1 maj sökt sig till kyrkan. Där erbjuds de ett enklare mål mat, ofta soppa, samt en madrass att sova på i stora kyrkosalen. Under natten finns tre personer från Citykyrkan eller något av de andra engagerade samfundet på plats för att se till att ordningen upprätthålls. Klockan 06.30 väcks samtliga besökare för en enklare frukost. Besökarna kommer främst från de östra delarna av Europa: Polen, Rumänien, Vitryssland och Ryssland.

Verksamheten fungerar bra, enligt Claes Frankner. En fortsättning är nästan garanterad. Men något hållbart alternativ till Stockholms stads tak-över-huvudet-garanti är det inte.

Claes Frankner säger sig inte ha något förslag till hur situationen för de många EU-migranter som lever i hemlöshet ska lösas. Flera av besökarna i Nattöppen kyrka berättar om yrkeserfarenheter och efter att Dagens Nyheter skrev om verksamheten för något år sedan ringde en arbetsgivare som sökte arbetskraft.

4.7 Återvandringskontoret i Stockholm

Sedan mitten av 1980-talet har personer med permanent uppehållstillstånd i Sverige, samt under vissa omständigheter deras anhöriga, rätt till ekonomiskt bidrag för att återvända till sitt ursprungsland. Bidraget täcker i första hand resekostnader från Sverige, men ger även rätt till ett visst kontantbidrag för att personen i fråga ska klara den första tiden i ursprungslandet. Beloppen är mycket begränsade.⁴⁵ Efter det våldsamma kriget på Balkan på 1990-talet genomfördes i Sverige särskilda insatser för att ge personer från det forna Jugoslavien en möjlighet att återvända hem. Röda Korsets projekt "Frivillig återvandring" åren 2007–2008 var ett sådant exempel.⁴⁶

Stockholms stad har sedan våren 1997 bedrivit en egen verksamhet med syftet att erbjuda stöd och hjälp till människor som frivilligt vill återvända till sina ursprungsländer.

⁴⁵ Justitiedepartementet (1984).

⁴⁶ Institutet för lokal och regional demokrati (2008).

Fakta: Stort tryck på Återvandringskontoret

- Stockholms stads återvandringskontor hjälper och ger ekonomiskt stöd till människor som frivilligt vill återvända till sitt hemland. Verksamheten vänder sig till personer med permanent uppehållstillstånd, men även EU/EES-medborgare som lever i hemlöshet i Stockholm kan få stöd.
- Återvandringskontoret ger ekonomiskt stöd, hjälper till att ordna bostad, upprätta kontakt med lokala myndigheter samt i mån av resurser letar efter arbete åt den sökande personen.
- Återvandringskontoret i Stockholm hanterar årligen 80–85 ärenden.
- Verksamheten har begränsade resurser och väntetiden att få hjälp är ibland lång.

För att få stöd att återvända måste den sökande ha ett personnummer och gällande identitetshandlingar. Handläggarna på återvandringskontoret hjälper till i kontakten med ambassader när det bedöms nödvändigt. Den huvudsakliga målgruppen för verksamheten är personer med permanent uppehållstillstånd, men även EU/EES-medborgare som lever i hemlöshet i Stockholm kan få stöd, om än i begränsad utsträckning. Enligt Emina Krzovic, som är samordnare för verksamheten, är resurserna små och på senare tid har man endast i begränsad utsträckning kunnat hjälpa EU/EES-medborgare i hemlöshet, bland annat personer från Rumänien och Portugal. Tredjelandsmedborgare har däremot i nuläget ingen möjlighet att få hjälp att återvända.⁴⁷

Återvandringskontoret i Stockholm hanterar årligen 80–85 ärenden. Cirka 14 procent av dem vars ärenden handläggs återvänder årligen på ett sätt som kan beskrivas som ordnat och framgångsrikt. Förutom att betala för resan till ursprungslandet hjälper återvandringskontoret även till att ordna bostad, upprätta kontakt med lokala myndigheter samt i mån av resurser leta efter arbete åt personen. På grund av att många ärenden är komplicerade, ibland är det en hel familj på fyra-fem personer som önskar hjälp att flytta tillbaka, tar handläggningen ofta lång tid, ibland flera år.

Sedan 2003 har Återvandringskontoret i samarbete med Europeiska flyktingfonden och kommuner i Bosnien och Hercegovina inrättat nio kontor som heter Center för lokal utveckling och diaspora (CLUD). Kontoren drivs av de kommuner där de är belägna.⁴⁸ Därtill finns samarbeten med olika invandrarföreningar i Stockholm. En del av Återvandringskontorets verksamhet går ut på att söka projektmedel och driva konkreta projekt för att främja utvecklingen i de forna hemländerna i syfte att underlätta för den enskilde att återvända. Sådana verksamheter prioriteras av EU:s och statens bidragsgivning.⁴⁹

Under årens lopp har Återvandringskontoret hjälpt många människor att hitta ett sätt att återvända till sina hemländer. Behovet är dock betydligt större än resurserna och på senare år har allt fler sökt kontakt med verksamheten. Enligt Emina Krzovic står flera hundra personer i kö i väntan på att få hjälp. Många av de här människorna vill återvända till något av länderna på Balkan.

4.8 Så försöker andra EU-länder hantera hemlöshet bland EU-migranter

Den hemlöshet bland EU/ESS-medborgare som har blivit allt mer påtaglig i Sveriges större kommuner under senare år förekommer även i många andra EU-länder. Även om flera av verksamheterna som vänder sig till människor i hemlöshet är snarlika skiljer sig metoderna och tillvägagångssätten för att hantera utmaningen.

Brittiskt stöd till östeuropéer att återvända hem

I Storbritannien finns sedan några år tillbaka flera projekt som kan hjälpa EU-migranter att återvända till sina ursprungsländer. "The London Reconnection Project" är ett exempel och vänder sig till personer från Central- och Östeuropa som lever i hemlöshet i London och som frivilligt önskar återvända till sina ursprungsländer. Projektet hjälper personen som vill återvända med att komma i kontakt med berörda myndigheter, ser till att de får tak över huvudet och tillgång till hälso- och sjukvård när så behövs.⁵⁰ The London Reconnection Project har dock fått kritik från olika människorättsorganisationer för att det inte i tillräckligt stor utsträckning bistår i arbetet med att skapa en ny tillvaro för de behövande i sina ursprungsländer. Projektet drivs av stiftelsen Thames Reach som får sin finansiering från den brittiska staten, Londons lokala myndigheter och från EU:s

⁴⁷ Krzovic (2012).

⁴⁸ Stockholms stad (2010a).

⁴⁹ Stockholms stad (2010b).

⁵⁰ Thames Reach (2012a).

socialfond.⁵¹ Thames Reach driver flera liknande projekt, däribland West London Reconnect, och har dessutom tagit fram en praktisk nätbaserad handledning för organisationer som behöver råd och stöd i hur återvändandeprocessen fungerar.⁵²

Natthärbärge för papperslösa i Köpenhamn

Enligt det danska forskningscentret för välfärdsfrågor, SFI, ökar hemlösheten i Danmark. Den senaste mätningen från 2011 angav att 5 290 personer levde i hemlöshet vid mättillfället. Även antalet personer som sover utomhus hade minskat jämfört med 2009, från drygt 500 personer till 426. Men precis som i Sverige ingår EU-migranter som lever i hemlöshet inte i den officiella statistiken, trots att det med största sannolikhet är den snabbast växande gruppen. EU-migranter har vanligtvis inte tillgång till de danska sociala inrättningarna. I ett försök att mildra den utsatthet det innebär att sova utomhus startade Missionen blandt Hjemløse (MBH) inför vintern 2011, med ekonomiskt stöd från det danska social- och integrationsministeriet, ett natthärbärge enbart för papperslösa. Nattely är inrymt i Bavnehøj kyrka i Valby strax utanför Köpenhamn.

⁵¹ Thames Reach (2012b).

⁵² Routes home (2012).

5. Policyrekommendationer

Stockholms Stadsmission möter cirka 1 000 personer varje dag, genom sina många utbildningar och sociala verksamheter. Sedan organisationens grundande i mitten av 1800-talet har den varit en engagerad och oskiljaktig del i arbetet för att mildra social misär och motverka utanförskap och utsatthet i Stockholms stad. Stockholms Stadsmissions erfarenheter har genom åren inspirerat beslutsfattare och medverkat till förbättringar i strävan att skapa ett Stockholm som ser alla sina invånare.

Stockholms Stadsmissions förslag till Stockholms stad och Sveriges riksdag på konkret handling är följande:

1) Inför en nollgrader-garanti i hela Sverige

Människor utan tak över huvudet som utsätts för temperaturer under 0 grader Celsius riskerar att få frostskador på hud och vävnad. I Nederländerna är det lag på att ingen ska behöva sova utomhus när temperaturen understiger fryspunkten, det gäller både medborgare och EU-migranter. I Stockholm finns sedan 1999 en "tak över huvudet-garanti" för personer i hemlöshet. Den har hittills inte formellt gällt EU-medborgare. Projektet "Vinternatt" som inleddes i månadsskiftet september-oktober 2012 och som syftar till att ge tak över huvudet åt den här gruppen är dock ett viktigt steg i rätt riktning. Inte heller finns det någon nationell lagstiftning i Sverige som motsvarar den holländska.

Stockholms Stadsmission uppmanar Sveriges riksdag att fatta beslut om en nationell lagstiftning som garanterar alla personer som vistas i Sverige, inklusive EU-migranter utan uppehållsrätt, rätten till tak över huvudet. Det innebär plats på akutboende, inte mer långsiktiga boendeinsatser, när det är som kallast, i praktiken under vintermånaderna.

Stockholms Stadsmission ber också den svenska regeringen att framöver verka för en EU-standard där medlemsländerna blir skyldiga att tillhandahålla personer i hemlöshet plats på härbärke vid låga temperaturer. Eftersom EU på det sociala området har begränsad kompetens skulle en sådan EU-lagstiftning vara i formen av ett så kallat minimidirektiv.

2) "Hemlöshetsmiljard" till investeringar i billiga bostäder

Pilgrimsgården i Bällsta utanför Stockholm är ett boende för EU-migranter som letar arbete och önskar skapa sig en framtid i Sverige. Projektet har varit framgångsrikt och boendeformen bör kunna inspirera till liknande satsningar i andra svenska kommuner.

Stockholms Stadsmission uppmanar den svenska regeringen att avsätta pengar för byggandet av bostäder av samma slag som finns i Bällsta. Finansieringen skulle vara offentlig/statlig, men driftansvaret kan med fördel axlas av kommunerna eller, om så bedöms bättre, av frivilligorganisationerna. En "hemlöshetsmiljard" till byggandet av nya kostnadseffektiva bostäder skulle minska hemlösheten och skapa förutsättningar inte minst för människor från andra delar av EU att etablera sig i Sverige.

3) Öppna dörren till Arbetsförmedlingen

EU/EES-medborgare har i dag rätt att skriva in sig på arbetsförmedlingen och få del av deras service för att söka arbete i Sverige. Det sker dock manuellt och den sökandes uppgifter lagras inte i Arbetsförmedlingens elektroniska register.

Stockholms Stadsmission kräver att EU-migranter som registrerar sig på Arbetsförmedlingen i likhet med svenska arbetssökande ska föras in i den elektroniska databasen. EU-migranter som registrerar sig bör också få tillgång till Arbetsförmedlingens olika arbetsmarknadsprogram.

Ökad rörlighet över nationsgränserna är ett uttalat politiskt mål i EU och Sverige. Miljoners EU/EES-medborgare lever redan i dag i ett annat EU-land än sitt ursprungliga och det finns ingen anledning att tro att viljan att flytta i jakten på arbete kommer att minska framöver. Det är därför enligt Stockholms Stadsmission oacceptabelt att EU-migranter som i dag söker sig till Sverige inte behandlas på ett likvärdigt sätt som svenska arbets-sökanden.

4) Ge EU-migranter rätt till arbetsmarknadsinriktad Sfi-undervisning

Språkkunskaper är i Sverige en nyckel till arbete. Enligt gällande regelverk har dock enbart personer som är folkbokförda i Sverige rätt att delta i kommunernas svenskundervisning för invandrare.

Stockholms Stadsmission uppmanar Sveriges regering att utreda möjligheten att ge EU-migranter som klassificeras som arbetssökande, inte är registrerade hos Migrationsverket och således saknar uppehållsrätt, inte är folkbokförda eller inskrivna hos Skatteverket, rätt att delta i Svenska för invandrare (Sfi-undervisning) alternativt i en särskild arbetsmarknadsinriktad Sfi.

5) Ekonomiskt stöd för ett tryggt återvändande

Rörligheten i Europa och världen ökar. Människor flyttar i allt högre utsträckning, inte sällan flera gånger under en livstid. Denna cirkulära migration lär fortsätta, men kräver en ny syn på invandring och integration, även i Sverige. I flera europeiska länder finns det sedan några år tillbaka statligt och kommunalt finansierade initiativ i syfte att hjälpa EU-migranter att återvända till sina ursprungsländer. I Sverige finns det få projekt som stödjer frivillig återvandring. EU-migranter som saknar uppehållsrätt, inte hittar arbete i Sverige och tvingas till hemlöshet har i dag ibland rätt till övernattningsmatpengar och en biljett hem till sitt ursprungsland. Bedömningen görs emellertid av den enskilda handläggaren i kommunens socialtjänst. Något nationellt regelverk existerar inte.

Stockholms Stadsmission efterlyser offentligt finansierade återvändandeprogram, som förutom ekonomiskt stöd för frivillig hemresa ger stöd i upprättandet av kontakt mellan myndigheter och organisationer i Sverige och ursprungslandet i strävan att skapa förutsättningar för en ny framtid i ursprungslandet.

6) Inför en fungerande bostadsgaranti

Akutboenden som härbärgen kommer även i framtiden att behövas för människor i akut behov av en tillfällig sovplats. I dag har dock härbärgen utvecklats till permanenta boenden för människor i hemlöshet, som natt efter natt tvingas köa för en plats. Långvarigt boende på härbärge skapar destruktiva livsmönster och förstärker utanförskapet i samhället för den enskilde. I stället för att utveckla särlösningar för människor i hemlöshet bör en ny politik utgå från allas rätt att bli inkluderade på den ordinarie bostadsmarknaden.

Stockholms Stadsmission anser att en rätt till permanent bostad för alla också kräver en aktiv bostadspolitik, som tar mer hänsyn till människor med social problematik. Vi anser att försökslagheter bör ingå i nya detaljplaner och i allt bostadsbestånd. Många av dagens akutboenden bör omvandlas till trygga, mer långsiktiga dygnet-runt-boenden där människor i hemlöshet kan garanteras plats.

7) Starkare lagskydd mot vräkning av barn

Socialstyrelsen har betonat att det inte är förenligt vare sig med FN:s barnkonvention eller med socialtjänstlagen att barn vräks. Varken konventionen eller lagen har dock i praktiken inneburit ett effektivt skydd mot vräkningar av barn.

Stockholms Stadsmission kräver att lagskyddet mot vräkningar av barn skärps så att inga barn får vräkas, vare sig från den ordinarie bostadsmarknaden eller från den sekundära bostadsmarknaden.

8) Tvinga bostadsbolagen att sänka kraven på nya hyresgäster

Utvecklingen mot allt högre formella inträdeskrav på den ordinarie bostadsmarknaden måste brytas. Om nödvändigt bör tvingande lagstiftning införas för att bostadsbolagen ska acceptera hyresgäster som annars riskerar att stå bostadslösa.

Stockholms Stadsmission anser att i den mån en viss inkomst ska vara ett krav för att accepteras som ny hyresgäst bör försörjningsstöd räknas som inkomst, och snarare än fullständig skuldfrihet bör det räcka med en sedan sex månader påbörjad avbetalningsplan.

9) Personligt ombud för människor i hemlöshet – både unga och äldre

Situationen för människor i hemlöshet liknar den för personer som lider av psykisk ohälsa i det att de ofta hamnar i kläm mellan myndigheter som gör olika bedömningar, samtidigt som de på grund av sin utsatthet har svårt att hävda sin rätt. För psykiskt sjuka finns ett framgångsrikt system med personliga ombud som

agerar på individens uppdrag och tar ansvar för att dennes rättigheter tillgodoses. Stockholms Stadsmission föreslår att uppdraget för personligt ombud vidgas till att också inkludera människor i hemlöshet, enligt den definition av hemlöshet som upprättats av Socialstyrelsen. Därmed skulle rättskyddet och möjligheten till effektiva insatser kraftigt förbättras för människor som lever i hemlöshet. Möjligheten att få ett personligt ombud bör gälla alla människor i hemlöshet, oavsett ålder.

Ett personligt ombud ska stå på individens sida i kontakter med alla myndigheter, även den egna kommunen. Men i dag drivs personligt ombud-verksamheten av kommunen med stöd av ett riktat statsbidrag. Det innebär att de anställda ombuden hamnar på dubbla stolar. Stockholms Stadsmission har till exempel erfarenhet av att en kommun gett direktiv att de personliga ombuden inte ska hjälpa individen att överklaga myndighetsbeslut.

För att ett personligt ombud ska kunna ta till vara individens mänskliga och medborgerliga rättigheter bör uppdraget i stället utföras av fristående aktörer, som frivilligorganisationerna, på direkt uppdrag av Socialstyrelsen. Det skulle också ge regeringen större möjlighet att driva på utvecklingen i kommunerna.

10) Ge socialtjänstens handläggare nya riktlinjer

Stockholms Stadsmission anser att det behövs nya riktlinjer för socialtjänstens handläggare som uttryckligen slår fast att intentionerna i socialtjänstlagen är överordnade den interna ekonomistyrningen inom förvaltningen. Det behöver också tydligare slås fast att evidensbaserade metoder ska användas. Om en socialsekreterare bedömer att en viss insats är den bästa för individen är det den insatsen som ska beviljas. Till exempel bör det vara möjligt för den som bor i bostadsrätt att åtminstone i kortare perioder få försörjningsstöd utan att behöva sälja sin bostad.

11) Säkerställ rätt till gymnasieutbildning för unga över 18 år i hemlöshet

Unga i hemlöshet mellan 18 och 20 år hamnar i ett glapp mellan rättighetssystemen där de kan tvingas till hemlöshet och tvingas avsluta påbörjade gymnasiestudier för att i stället söka ett arbete. Stockholms Stadsmission kräver att socialtjänsten i Stockholm får nya riktlinjer så att unga 18–20 år har en tydlig rätt till försörjningsstöd under tiden de fullföljer sina gymnasiestudier i de fall familjen inte kan fullfölja sitt försörjningsansvar. Riktlinjerna bör också kompletteras så att dessa unga har rätt till ett tryggt eget boende utanför familjen.

Referenser

- Beers, Rina, Horemans, Ludo, Renoux, Marie Cécile m fl (2011), "Toward an EU homelessness strategy, avläst 2012-05-12, <www.feantsa.org/files/freshstart/EU_Docs/EU_Homelessness_Strategy/Letter_NGOs_EU_HomelessnessStrategy.pdf>
- Berès, Pervenche & Delli, Karima (2011), Motion for a resolution further to Question for Oral Answer B7-0421/2011 pursuant to Rule 115(5) of the Rules of Procedure on an EU Homelessness Strategy, <www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+B7-2011-0475+0+DOC+PDF+V0//EN>
- Blid, Mats. (2008), Ett folkhem för alla? – Kommunala insatser mot hemlöshet. Östersund: Mittuniversitetet.
- Blid, Mats. (2006). Boende och stöd: En nationell inventering av kommunernas boendeinsatser för utsatta grupper. Socialvetenskaplig tidskrift. 13:4, 291-312.
- Blid, Mats, Gerdner, A. & Bergmark, Å. (2008), Prediction of homelessness and housing provisions in Swedish municipalities. European Journal of Housing Policy. - 1461-6718. ; 8:4, s. 399-421
- Buch-Getseema, V. (2010), Defining and Measuring Homelessness. European Journal of Homelessness. FEANTSA.
- Europeiska rådet (2010), Slutsatser från Europeiska rådet 17 juni 2010, avläst 2012-05-10, <www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/sv/ec/115350.pdf>
- Europeiska unionens officiella tidning (2004), Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG, <eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:SV:PDF>
- FEANTSA (2012), Strategies to Combat Homelessness, avläst 2012-05-10, <www.feantsa.org/code/en/pg.asp?Page=1169>
- Gelotte, Gert (2012), "Kommunen sorterar". Göteborgs-Posten, 20 februari 2012.
- Helsingborgs kommun (2012), "Bostad först Helsingborg", Socialförvaltningen, avläst 2012-05-12, <www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/BostadforstHelsingborg1.pdf>
- Institutet för lokal och regional demokrati (2008), Utvärdering av projektet "Frivillig återvandring". En processutvärdering av insatser för att stötta återvandring till Bosnien-Hercegovina bland äldre personer med permanent uppehållstillstånd i Sverige, december 2007–december 2008.
- Justitiedepartementet (1984), Förordning om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land 1984:890, <www.notisum.se/rnp/sls/fakta/.%5Cfakta%5Ca9840890.htm>
- Krzovic, Emina (2012), Intervju med samordnare på Återvandringskontoret i Stockholms stad, per telefon 2012-05-09
- Lee, Barrett A., Kimberly A. Tyler, & James D. Wright (2010), "The New Homelessness Revisited." Annual Review of Sociology 36: 501-521.
- McNaughton, N. & Atherton, I. (2011), Housing First – A Review of Experiences.
- Power, Michael (2009), "Reputational Risk as a Logic of Organizing in Late Modernity", Organization Studies February/March 2009 vol. 30 no. 2-3 301-324.
- Routes home (2012), "What we do", avläst 2012-05-10, <www.thamesreach.org.uk/what-we-do/routes-home/>
- Socialdepartementet (2012), Uppdrag att stödja kommunerna i planeringen av arbetet med att motverka hemlöshet, S2011/273/FST, <www.regeringen.se/sb/d/108/a/185078>

Socialdepartementet (2011), Pressmeddelande: Regeringen tillsätter Michael Anefur som hemlöshetssamordnare. Regeringen.se, <www.regeringen.se/sb/d/14414/a/182098>

Socialstyrelsen (2012a), "Öppna jämförelser av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden", avläst 2012-06-20, <www.socialstyrelsen.se/oppnajokforelser/hemloshet>

Socialstyrelsen (2012b), "Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär".

Socialstyrelsen (2008), EG-rätten och socialtjänsten, s. 37.

Stockholms stad (2012a), Sammanträdesprotokoll Dnr 5.0-0035/2012. Socialnämnden, avläst 2012-05-12, <www.insyn.stockholm.se/soc/insyn.aspx?page=record&nodeid=476144>

Stockholms stad (2012b), "Bostad först i Stockholms stad". Socialförvaltningen, avläst 2012-05-12, <www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/BostadforstStockholm1.pdf>

Stockholms stad (2012c), "Hemlösa i Stockholm stad". Socialförvaltningen, avläst 2012-08-27, <http://www.insyn.stockholm.se/soc/document/2012-08-28/Dagordning/12/12_.pdf>

Stockholms stad (2010a), Bulletin. Återvandringskontoret, december 2010.

Stockholms stad (2010b), Återvandringskontorets verksamhetsinriktning 2010-2013. Utbildningsförvaltningen.

Stockholms Stadsmission (2010), Hemlös 2010. En statusrapport om det offentliga stöd till människor som lever i hemlöshet. Stockholm.

Sveriges regering (2011), Förslag till statens budget 2012. Proposition 2011/12:1 Utgiftsområde 9, s. 184 <www.regeringen.se/content/1/c6/17/55/29/e3e40aac.pdf>

Sveriges regering (2010), Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige. Proposition 2009/10:232, avläst 2012-05-12, <www.regeringen.se/content/1/c6/14/87/01/e6d5b9d9.pdf>

Sveriges regering (2009), Gemensam rapport om social trygghet och social integration 2009, avläst 2012-05-10, <[//ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=757&langId=en](http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=757&langId=en)>

Thames Reach (2012a), "London Reconnection Project", avläst 2012-05-11, <www.thamesreach.org.uk/what-we-do/london-reconnection-project/>

Thames Reach (2012b), "What we are", avläst 2012-05-10, <www.thamesreach.org.uk/who-we-are/about-thames-reach/>

Thomsen, Britta, Lynne, Elizabeth, Figueiredo, Ilda, Delli, Karima & Protasiewicz, Jacek (2011), Written declaration on an EU homelessness strategy, avläst 2012-05-09, <www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0499&language=EN>

Uppsala kommun (2012), "Bostad först-modellen mot hemlöshet utreds", pressmeddelande, avläst 2012-05-13, <www.uppsala.se/Nyhetsarkiv/Nyheter-Omsorg-stod/Bostad-forst-modellen-mot-hemloshet-utreds/>

Appendix 1: Grundmaterial enkät till landets stadsmissioner (utanför Stockholm)

Göteborgs Stadsmission

Hur många EU-migranter kommer er organisation uppskattningsvis i kontakt med varje dag?

Svar: 50 personer

Upplever er organisation att det skett en ökning av antalet EU-migranter i ert verksamhetsområde under de senaste 12 månaderna?

Svar: Ja

Har er organisation under de senaste 12 månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter som frivilligt vill återvända till sitt ursprungsland?

Svar: Ja

Om ja, hur många individer handlar det om?

Svar: 4

Om ja, hur har stödet sett ut?

Svar: Erbjudande om ekonomisk hjälp, motivationssamtal, stödsamtal.

Enligt er organisation, är det stöd som svenska kommuner ger till EU-migranter som lever i hemlöshet tillräckligt?

Svar: Nej.

Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Svar: Tillfälliga boenden, rättighetscenter, stöd i kontakter med myndigheter. Tillgänglig information om rättigheter och skyldigheter i Sverige innan man reser till Sverige.

Finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

Svar: Vet ej.

Hur har kontakten med papperslösa personer eller asylsökande, det vill säga inte EU/ESS-medborgare, svenska medborgare eller tredjelandsmedborgare, som lever i hemlöshet sett ut för er organisations del under de senaste 12 månaderna?

Svar: Återkommande kontakter, matkassar och resekort.

Kalmar Stadsmission

Hur många EU-migranter kommer er organisation uppskattningsvis i kontakt med varje dag?

Svar: Väldigt få. Vi kanske pratar om 1 person i månaden i snitt.

Upplever er organisation att det skett en ökning av antalet EU-migranter i ert verksamhetsområde under de senaste 12 månaderna?

Svar: Nej.

Har er organisation under de senaste 12 månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter som frivilligt vill återvända till sitt ursprungsland?

Svar: Ja.

Om ja, hur många individer handlar det om?

Svar: 1.

Om ja, hur har stödet sett ut?

Svar: Myndighetskontakter.

Enligt er organisation, är det stöd som svenska kommuner ger till EU-migranter som lever i hemlöshet tillräckligt?

Svar: Ja.

Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Svar: Vi lever och bor i en liten kommun där stödet och arbetet som görs från myndigheter syns fungera tillfredsställande.

Finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

Svar: Vet ej.

Hur har kontakten med papperslösa personer eller asylsökande, det vill säga inte EU/ESS-medborgare, svenska medborgare eller tredjelandsmedborgare, som lever i hemlöshet sett ut för er organisations del under de senaste 12 månaderna?

Svar: Två personer har vi haft kontakt med.

Linköpings Stadsmission

Hur många EU-migranter kommer er organisation uppskattningsvis i kontakt med varje dag?

Svar: Inget svar.

Upplever er organisation att det skett en ökning av antalet EU-migranter i ert verksamhetsområde under de senaste 12 månaderna?

Svar: Nej.

Har er organisation under de senaste 12 månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter som frivilligt vill återvända till sitt ursprungsland?

Svar: Nej.

Om ja, hur många individer handlar det om?

Svar: Inget svar.

Om ja, hur har stödet sett ut?

Svar: Inget svar.

Enligt er organisation, är det stöd som svenska kommuner ger till EU-migranter som lever i hemlöshet tillräckligt?

Svar: Nej.

Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Svar: Ha ordnade former för boende. Det är en rörlig grupp så det kan bli krock med vistelsebegreppet.

Finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

Svar: Ja

Hur har kontakten med papperslösa personer eller asylsökande, det vill säga inte EU/ESS-medborgare, svenska medborgare eller tredjelandsmedborgare, som lever i hemlöshet sett ut för er organisations del under de senaste 12 månaderna?

Svar: Vi har daglig kontakt med olika personer i gruppen. Främst i ordnade former, men vi ser att man missat helhetsgreppet.

Skåne Stadsmission

Hur många EU-migranter kommer er organisation uppskattningsvis i kontakt med varje dag?

Svar: 5 personer.

Upplever er organisation att det skett en ökning av antalet EU-migranter i ert verksamhetsområde under de senaste 12 månaderna?

Svar: Ja.

Har er organisation under de senaste 12 månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter som frivilligt vill återvända till sitt ursprungsland?

Svar: Ja.

Om ja, hur många individer handlar det om?

Svar: 10 personer.

Om ja, hur har stödet sett ut?

Svar: Hjälp i kontakt med ambassad, konsulat och i ett fall utlänningspolisen.

Enligt er organisation, är det stöd som svenska kommuner ger till EU-migranter som lever i hemlöshet tillräckligt?

Svar: Inget svar.

Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Svar: Hjälp med kontaktnät när det gäller (frivilligt) återvändande.

Finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

Svar: Ja

Hur har kontakten med papperslösa personer eller asylsökande, det vill säga inte EU/ESS-medborgare, svenska medborgare eller tredjelandsmedborgare, som lever i hemlöshet sett ut för er organisations del under de senaste 12 månaderna?

Svar: I perioder stor tillströmning av EU/ESS-medborgare som söker sig till vår öppna dagverksamhet. Svårt emellanåt på grund av språkförbistringar. Vi har hjälpt till i kontakt med konsulat och ambassad med skiftande resultat avseende hjälp att återvända till hemlandet (frivilligt). Försök till att informera personerna i fråga om hur socialförsäkringssystemet är uppbyggt och att de i de flesta fall inte har rätt till ekonomiskt bistånd osv.

Uppsala Stadsmission

Hur många EU-migranter kommer er organisation uppskattningsvis i kontakt med varje dag?

Svar: 5-10 personer.

Upplever er organisation att det skett en ökning av antalet EU-migranter i ert verksamhetsområde under de senaste 12 månaderna?

Svar: Ja.

Har er organisation under de senaste 12 månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter som frivilligt vill återvända till sitt ursprungsland?

Svar: Ja.

Om ja, hur många individer handlar det om?

Svar: 2 personer.

Om ja, hur har stödet sett ut?

Svar: Mest praktisk hjälp i form av kläder och mat inför resan.

Enligt er organisation, är det stöd som svenska kommuner ger till EU-migranter som lever i hemlöshet tillräckligt?

Svar: Nej.

Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Svar: Hjälp med barnen, framför allt sovplatser behövs. Ökad samverkan med oss i frivilligorganisationerna. Erbjudande om tolkstöd.

Finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

Svar: Ja.

Hur har kontakten med papperslösa personer eller asylsökande, det vill säga inte EU/ESS-medborgare, svenska medborgare eller tredjelandsmedborgare, som lever i hemlöshet sett ut för er organisations del under de senaste 12 månaderna?

Svar: Vi ser en stor ökning. Ingen samverkan med migrationsverket. Mycket arbete med ordna sovplatser, myndighetskontakter mm.

Västerås Stadsmission

Hur många EU-migranter kommer er organisation uppskattningsvis i kontakt med varje dag?

Svar: 0-1 person.

Upplever er organisation att det skett en ökning av antalet EU-migranter i ert verksamhetsområde under de senaste 12 månaderna?

Svar: Nej.

Har er organisation under de senaste 12 månaderna hjälpt eller bistått EU-migranter som frivilligt vill återvända till sitt ursprungsland?

Svar: Nej.

Om ja, hur många individer handlar det om?

Svar: Inget svar.

Om ja, hur har stödet sett ut?

Svar: Inget svar.

Enligt er organisation, är det stöd som svenska kommuner ger till EU-migranter som lever i hemlöshet tillräckligt?

Svar: Nej.

Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Svar: Hitta en plan och skapa rutiner att hantera EU-migranter.

Finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

Svar: Ja.

Hur har kontakten med papperslösa personer eller asylsökande, det vill säga inte EU/ESS-medborgare, svenska medborgare eller tredjelandsmedborgare, som lever i hemlöshet sett ut för er organisations del under de senaste 12 månaderna?

Svar: Inget svar.

Appendix 2: Grundmaterial enkät till Sveriges kommuner

Fråga 1: Har kommunen en tak-över-huvudet-garanti för personer som lever i hemlöshet?

Fråga 2: Finns det i kommunen EU-migranter som lever i hemlöshet?

Fråga 3: Om ja, hur många individer handlar det uppskattningsvis om?

Fråga 4: Hur många av dessa lever i akut hemlöshet, d v s sover utomhus eller i offentliga utrymmen?

Fråga 5: Har kommunen under de senaste 12 månaderna gett ekonomiskt stöd till EU-migranter som frivilligt vill återvända till sina ursprungsländer?

Fråga 6: Om ja, hur många individer handlar det om?

Fråga 7: Vad skulle staten eller kommunerna behöva göra för att minska hemlösheten bland EU-migranter som vistas i Sverige?

Fråga 8: Enligt kommunen, finns det behov av statligt ekonomiskt stöd för inrättandet av frivilliga återvändandeprogram på kommunal nivå för EU-migranter?

(Bokstav inom parentes hänvisar till längre öppet svar som finns redovisade efter tabellen).

Kommun:	Fråga 1:	Fråga 2:	Fråga 3:	Fråga 4:	Fråga 5:	Fråga 6:	Fråga 7:	Fråga 8:
Eslövs kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Melleruds kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Halmstads kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Emmaboda kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Kils kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Lomma kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Östersunds kommun	Ja	Ja	1-3 pers.	Ingen	Ja	1 pers.	(a)	Nej
Högsby kommun	Nej	Vet ej	(b)		Nej			Vet ej
Karlstads kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Gällivare kommun	Nej	Vet ej			Nej		(c)	Nej
Hultsfreds kommun	Nej	Nej			Nej		(d)	Vet ej
Gislaveds kommun	Ja	Ja	F n 1 pers.	Ingen	Nej		(e)	Vej ej
Ljusnarsbergs kommun	Nej	Vet ej						Vej ej
Hörby kommun	Nej	Nej			Nej			Ja
Stenungsunds kommun	Ja	Nej			Nej		(f)	Ja
Ljusdals kommun	Ja	Nej			Nej			Nej
Tidaholms kommun	Nej	Nej			Nej			Ja
Kumla kommun	Nej	Nej			Nej			Ja
Leksands kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej

Munkfors kommun	Ja	Nej			Nej			Ja
Mörbylånga kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Sundsvalls kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Borås stad	Nej	Vet ej	(g)		Nej		(h)	Vet ej
Lindesbergs kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Motala kommun	Ja	Vet ej						Vet ej
Flens kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Essunga kommun	Nej	Vet ej						Vet ej
Nacka kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Danderyds kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Ystad kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Helsingborgs kommun	Nej	Vet ej			Nej			Nej
Hällefors kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Mjölby kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Hallsbergs kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Strängnäs kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Nyköpings kommun	Ja	Ja	Vet ej		Ja			Nej
Vara kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Huddinge kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Skövde kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Lunds kommun	Ja	Vet ej	(i)		Nej			Vet ej
Västerviks kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Luleå kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Arvika kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Arjeplogs kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Malmö stad	Nej	Ja	(j)	(k)	Ja	5 pers.	(l)	Vet ej
Fagersta kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Falu kommun	Nej	Vet ej				Vet ej		Vet ej
Härby kommun	Nej	Nej	(m)		Nej			Vet ej
Täby kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Timrå kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Växjö kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Karlskrona kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Tyresö kommun	Nej	Vet ej			Nej		(n)	Vet ej
Kristinehamns kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Örnsköldsviks kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Gagnefs kommun	Nej	Vet ej			Nej			Nej
Salems kommun	Nej	Nej			Nej		(o)	Vet ej

Vansbro kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Vaggeryds kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Kristianstads kommun	Nej	Nej			Nej			
Vetlanda kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Åmåls kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Sävsjö kommun	Nej	Vet ej			Ja	Ca 5 pers.	Vet ej	Vet ej
Heby kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Vimmerby kommun	Nej	Vet ej			Nej			Nej
Örebro kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Nybro kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Sala kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Landskrona kommun	Ja	Nej			Nej			Ja
Tranås kommun	Nej	Nej			Nej		Vet ej	Nej
Partille kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Trosa kommun	Nej	Vet ej			Nej		(r)	Vet ej
Borlänge kommun	Ja	Nej			Nej			Ja
Ockelbo kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Båstads kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Söderhamns kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Uddevalla kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Botkyrka kommun	Nej	Ja	20-tal pers.	Vet ej	Nej			Vet ej
Eksjö kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Osby kommun	Ja	Ja	1		Nej			Vet ej
Eda kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Eskilstuna kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Sundbybergs stad	Nej	Nej			Nej			Nej
Kiruna kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Hallstahammars kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Österåkers kommun	Nej	Vet ej			Nej		(s)	Ja
Staffanstorps kommun	Ja	Vet ej			Ja	Familj, två vuxna och fyra barn.		Vet ej
Avesta kommun	Nej	Nej						Ja
Vaxholms stad	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Karlskoga kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Linköpings kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Finspångs kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Askersunds kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej

Norrköpings kommun	Ja	Ja	Kanske en pers.	Ingen				
Nordanstigs kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Höganäs kommun	Nej	Vet ej	Vet ej	Vet ej	Ja	1		Vet ej
Ekerö kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Jönköpings kommun	Ja	Vet ej	(t)		Nej		(u)	Nej
Vingåkers kommun	Ja	Vet ej			Nej			Nej
Svenljunga kommun	Ja	Vet ej			Nej		(v)	Vet ej
Lysekils kommun	Ja	Nej			Ja	Familj, mamma och 3 barn	(w)	Ja
Markaryds kommun	Nej	Nej			Nej		(x)	Ja
Östhammars kommun	Nej	Nej			Nej			Ja
Ludvika kommun	Ja	Nej			Nej			
Hässleholms kommun	Nej	Vet ej			Nej			Nej
Hylte kommun	Ja	Nej			Nej			Nej
Katrineholms kommun	Nej	Vet ej		Vet ej	Nej		Vet ej	Vet ej
Klippans kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Grums kommun	Ja	Vet ej			Ja	2	(z)	Ja
Upplands-Väsby kommun	Ja	Vet ej			Ja	Fåtal	Ge adekvat information	Nej
Gnosjö kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Köpings kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Torsby kommun	Ja	Vet ej			Nej			Vet ej
Arboga kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Sätters kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Götene kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Älvsbyns kommun	Nej	Nej			Ja	1		Vet ej
Gnesta kommun	Nej	Nej			Nej			Nej
Ale kommun	Nej	Vet ej			Ja			Vet ej
Nykvarns kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Umeå kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Malung-Sälens kommun	Ja	Nej			Nej			Vet ej
Vilhelmina kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Arvidsjaurs kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej

Lekebergs kommun	Nej	Nej	0	0	Nej			Vet ej
Mullsjö kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Hofors kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Sandvikens kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Överkalix kommun	Ja	Nej			Nej			Ja
Höörs kommun	Nej	Vet ej			Nej		Vet ej	Vet ej
Robertsfors kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Alingsås kommun	Nej	Vet ej			Nej		(ä)	Vet ej
Dals-Eds kommun	Nej	Nej			Nej			Vet ej
Boxholms kommun	Nej	Nej			Nej		Vet inte	Nej
Alvesta kommun	Nej	Vet ej			Nej			Vet ej
Hudiksvalls kommun	Ja	Vet ej			Nej			Ja
Bollebygds kommun	Nej	Nej			Nej			Ja

- a) Vet ej, då hemlöshet gällande dessa personer inte är någon politisk fråga inom vår kommun, har frågan inte tagits upp inom socialförvaltningen eller bland våra politiker.
- b) Högsby är ingen kommun som personer väljer att komma till om de är hemlösa. Om vi har hemlösa i vår kommun kommer de hit och bor hos bekanta och vi ser inte till dem alternativt skaffar sig ett eget boende som de själva bekostar på något vis.
- c) Staten: Försöka att se till att de som kommer på ett seriöst sätt och de facto söker jobb och jobbar här och har förutsättningar att klara av det.
- d) Tydlig information om situationen innan personerna kommer till Sverige.
- e) Snabba upp beslutsprocessen kring beviljande av uppehållsrätt och att avvisa personer som inte har rätt att vistas här.
- f) Öka bostadsbyggandet för att minska hemlösheten överhuvudtaget och. Inrätta kommunala bostadsförmedlingar för att organisera bostadsfrågorna bättre.
- g) Vi har tak över huvudet garanti för invånare med missbruksproblem, akutboende. Ingen EU migrant har bott där.
- h) I vår kommun finns ingen kodning som gör att man lätt skulle "hitta dem", men vi tror inte att vi har några hemlösa i gruppen om de inte fått avslag och ska åka tillbaka till hemlandet.
- i) Vi får rapporter från diakonin att de ibland möter (hemlösa) migranter. Dock oklart varifrån de kommer och om de "bor" i Lund eller tar sig hit dagtid från andra mindre orter. Ännu ingen som ansökt om boende eller bistånd i övrigt hos socialförvaltningen.
- j) Social jour som har kontakt med dessa personer har svarat att de inte vet hur många som är hemlösa, men de "gissar" att det finns hemlösa.
- k) Se svar på fråga 3. Gruppen har inte aktualiserats som ett "problem" inom hemlöshetsarbetet.
- l) Informera bättre om skyldigheter/rättigheter för EU-medborgare.
- m) Har endast förekommit sporadiskt.

- n) Skapa förutsättningar för att det byggs fler bostäder åt alla samt verka för ökat antal arbetstillfällen.
- o) Minska bostadslösheten generellt för alla grupper.
- p) Svårt att säga. Vi är Sveriges minsta kommun och har inte det problemet, än så länge.
- q) Ingen tak-över-huvudetgaranti i kommunen men alla som vistas i kommunen har tak över huvudet och kommer att ha så.
- r) Medverka till att det byggs flera bostäder.
- s) Erbjud statliga boenden i avvaktan på att individen återvänder till sitt hemland.
- t) Inom socialtjänsten har vi inte kännedom om ngn EU-migrant som lever i hemlöshet. Därmed inte sagt att det inte finns ngn och detta är förklaringen till svaret på fråga 2.
- u) Vi upplever inte att det finns något stort problem med hemlöshet bland Eu-migranter. Däremot anser vi att det finns en otydlighet vilka rättigheter som denna grupp har. Vi efterlyser tydligare riktlinjer/uttalanden av vilka regler som gäller för EU-medborgare i förhållande till socialtjänstlagen och socialförsäkrings-systemen.
- v) Vi är en liten kommun och har inte upplevt dessa problem. Dessa människor söker sig nog mera till de större städerna.
- w) Tydliggöra olika aktörers roll. Försäkringskassan utbetalar barnbidrag, skolan skriver in barnen och social tjänsten avslår rätten till bistånd, helt utifrån gällande lagar. Oklarheter om uppgifter kring familjerna - se kretessbrott att kontakta gränspolisern!?
- x) Mer information till EU-migranter om de regler som gäller för uppehåll längre än 3 månader.
- y) Statliga ekonomiskt stöd till kommunerna för att minska hemlösheten.
- z) Tydligare riktlinjer, arbeta fram handlingsplaner.
- å) Det behövs större kunskap kring vad som gäller. Frågan behöver lyftas samtidigt i olika myndigheter. Även FK och migrationsverket.
- ä) Tydliggöra ansvaret mellan EU-staterna

